

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav jižní a centrální Asie
Indologický seminář

Bakalárska práca

ANNA TROLIGOVÁ

MOSLIMSKÁ KOMUNITA V INDII
(Muslim community in India)

vedúci práce : PhDr. Dagmar Marková, CSc.

Praha 2011

Ďakujem vedúcej mojej práce, pani doktorke Markovej, za rady a pripomienky a za poskytnutie študijných materiálov k mojej práci. Taktiež ďakujem svojej rodine za podporu počas môjho doterajšieho štúdia.

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, s použitím zdrojov uvedených v zozname použitej literatúry.

v Prahe. 24.1. 2011

podpis:

ABSTRAKT

Táto bakalárska práca pojednáva o moslimskej komunite v Indii, čo je vo všeobecnosti téma veľmi široká. Zámerom tejto práce je zachytiť tie najpodstatnejšie rysy indickej moslimskej spoločnosti a špecifikovať ju z hľadiska jej formovania a fungovania na indickej pôde. Základným objektom tejto práce je komunita tvorená obyvateľmi Indie, ktorí vyznávajú islamské náboženstvo. Pre charakteristiku komunity je potrebné priblížiť jej formovanie z historického hľadiska, definovať pojem islam a jeho špecifiká ovplyvnené miestnymi indickými zvykmi a v neposlednom rade vykresliť vlastnosti a správanie komunity v indickej spoločnosti.

Kľúčové slová : Moslimská komunita. India. Islam. Indická spoločnosť.

ABSTRACT

This bachelor thesis discusses the muslim community in India, which is a broad topic. The aim of this work is to present the most important features of the indian muslim society and to specify them in terms of their formation and functioning on the Indian land. The main subject of this thesis is the community which is formed by the Indian inhabitants who profess the islamic religion. To characterise the community, it is necessary to explain its formation from historical perspective, and to define the ideas of islam and its specifications affected by indian local customs. Moreover, the features and manners of such community are described.

Keywords : Muslim community. India. Islam. Indian society.

OBSAH :

1. ÚVOD	6
1.1 Cieľ a štruktúra práce	6
1.2 Moslimovia v Indii	7
2. VYTVÁRANIE MOSLIMSKEJ KOMUNITY.....	9
2.1 Ako prichádzali	9
2.2 Formovanie komunity počas prvého moslimského panstva	10
2.3 Moslimovia v Mughalskej ríši	14
2.4 Britská nadvláda a vznik dvoch štátov	16
3. ISLAM V INDII	18
3.1 Islam	18
3.2 Islam a indická moslimská komunita	20
3.2.1 Právny systém	21
3.2.2 Rituály, ľudová viera a vplyv hinduizmu	22
3.2.3 Súfizm v Indii	23
4. ŽIVOT V KOMUNITE	26
4.1 Kastovníctvo v moslimskej komunite	26
4.1.1 Štruktúra moslimskej komunity	27
4.1.1.1 Ašráfska skupina	28
4.1.1.2 Adžláfska skupina	28
4.2 Rodina v moslimskej komunite	30
4.2.1 Zvyky a prechodové rituály	32
4.2.2 Postavenie ženy v moslimskej komunite	35
5. MODERNIZÁCIA A SÚČASNOSŤ MOSLIMSKEJ KOMUNITY.....	38
5.1 Proces modernizácie v moslimskej komunite	38
5.2 Súčasné vzťahy medzi náboženskými komunitami	39
5.2.1 Fundamentalizmus	40
5.2.2 Interakcie s hinduistickou komunitou	41
6. ZÁVER	44
7. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	46
PRÍLOHY	48
Príloha č. 1 – Prehľad moslimských kást v Uttarpradéši.....	48
Príloha č. 2 – Príbuzenská terminológia v indickej moslimskej komunite.....	50
Obrazová príloha	53

1. ÚVOD

1.1 Cieľ a štruktúra práce

Cieľom práce je priblížiť moslimskú komunitu v Indii v historickom, religióznom a sociálnom kontexte. Téma moslimskej komunity v Indii je veľmi široká, ja som sa rozhodla špecifikovať túto komunitu z hľadiska jej formovania a fungovania v rámci indickej spoločnosti. Indickú spoločnosť v tejto práci predstavuje tradičná hinduistická komunita. Moslimovia boli v styku aj s ostatnými náboženskými komunitami a aj s nimi sa navzájom ovplyvňovali, nie však v takej veľkej miere ako to bolo s hinduistami. Práca bude štrukturovaná do štyroch základných oddielov. V prvom sa zaoberám vytváraním komunity, popisujem chronologický prehľad historického vývoja v Indii od doby príchodu islamu po vznik Indickej republiky. Všímam si ako vznikala a ako sa formovala komunita na podklade dejinných udalostí. Neopomeniem ani významné historické udalosti spojené s islamom a moslimskou komunitou, vývoj jazykovej situácie, umenie, niektoré historické osobnosti.

V druhej časti, nazvanej Islam v Indii, popisujem základné znaky islamu, jeho doktrínu a najmä jeho praktikovanie v Indii a vplyv lokálnych tradícií.

Tretia kapitola sa venuje životu v komunite. Zaujímajú ma predovšetkým vzťahy v rámci komunity, vplyv prostredia, vznik kastovníctva, život v rodine, postavenie ženy. Záverečný oddiel popisuje súčasnosť, modernizáciu indických moslimov a ich problémy v súčasnej dobe. Táto kapitola má skôr informatívny charakter, má uceliť celkový pohľad na komunitu.

V kapitole o histórii islamu pojem "India" predstavuje celý Indický subkontinent¹ avšak ďalej pri informáciách vzťahujúcich sa k obdobiu po rozdelení Indie a Pakistanu sa tento pojem vzťahuje už len na Indickú republiku. Hlavný zreteľ kladiem na oblasť severnej Indie, regióny, v ktorých väčšina obyvateľov užíva hindský, prípadne urdský jazyk.

Pri písaní práce som vychádzala zo zdrojov uvedených v zozname použitej literatury. V Českej republike sa téme moslimovia v Indii venuje PhDr. Dagmar Marková, CSc.,

¹ Indický subkontinent zahŕňa súčasné štáty: India, Pakistan, Bangladéš, Bhután, Maledivy, Nepál, Šrí Lanka.

práve jej ucelené štúdie na danú tému boli pre mňa vodítkom pri písaní tejto práce.² Pre prepis mien a názvov z urdčiny, hindčiny, arabčiny, perštiny a turečtiny užívam prepis populárny. Determinatívne boli pre mňa prepisy používané v publikáciách *Dějiny Indie*³ a *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchodní Asii*.⁴

1.2 Moslimovia v Indii

India je zem kontrastov a rozmanitosti. Veľkosť populácie Indie je približne 1 180 miliónov obyvateľov⁵. V roku 2001 sa k islamu hlásilo viac ako 13% obyvateľstva, čo dnes môže činiť vyše 153 miliónov príslušníkov, ale je treba vziať v úvahu, že moslimská populácia stále percentuálne narastá.

Väčšinu tvoria moslimovia len v Lakšadvípe (asi 95%) a v Džammú a Kašmíre (asi 65%). Silnú menšinu tvoria v Ásame (asi 25%), v Kérale (asi 21%) a Uttarpradéši (približne 17%). Z miest mimo kašmírskych je moslimská menšina najsilnejšia v uttarpradéšskych mestách Rámpur (asi 78%) a Murádábád (asi 55%).⁶

Islam patrí spolu s kresťanstvom k náboženstvám, ktoré boli do Indie importované zo západu. Moslimovia sú druhou najväčšou náboženskou komunitou v Indii a zároveň sú indickí moslimovia čo do počtu vyznávačov, na druhom mieste na svete (prvá je Indonézia), niekde sú uvádzaní až na treťom mieste po Indonézii a Pakistane.⁷ Moslimovia v Indii žijú vlastne v diaspóre, pretože ich spoločenstvo – komunita má v Indii menšinové postavenie, aj keď ich celkový počet je vyšší než v mnohých arabských krajinách, kde predstavujú väčšinu.

Islam prišiel do krajiny, kde sa po stáročia vyvíjal hinduizmus, ktorý bol s obyvateľstvom hlboko vžitý. Pokusy o transformáciu hinduizmu z pôvodného védského náboženstva prebiehali medzi mnohými učencami a tak vzniklo mnoho hinduistických škôl a smerov. Na indickej pôde vznikli aj významné náboženstvá

2 Hlavne tieto dve publikácie: Marková, D. *Islám v Indii*. In: Vavroušková, S. (ed.), *Náboženství a společnost v jižní a jihovýchodní Asii. Tradice a současnost*. Praha: OÚAV ČR. 1996 (ďalej pod skratkou NSJJVA)

Marková, D. *Zelená v zálpavě oranžové. Osudy islámu v Indii*. In: *Variace na Korán. Islám v diaspoře*. Praha: OÚAV ČR. 1999,

3 *Dějiny Indie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2003

4 NSJJVA

5 internetová stránka GeoHive/Global statistics – current world population, cit. 15.12. 2010, dostupné : <http://www.xist.org/earth/population1.aspx>

6 Podľa urdskej príručky *India a moslimovia*: NSJJVA, str. 108.

7 Je potrebné poznamenať, že získať presné čísla počtu obyvateľov, príslušníkov náboženstiev atď. je v regiónoch južnej a juhovýchodnej Ázii značne obtiažne. Posledné sčítanie obyvateľstva z roku 2001 taktiež nemôžeme považovať za stopercentne presné.

buddhizmus a džinizmus.

Islam je náboženstvo a sociálny systém, ktorý jasne určuje doktrínu a pravidlá života nábožného moslima, ktoré sú pre všetkých veriacich jednotné. Avšak nedá sa považovať za monolit. Môžeme pozorovať, že v rôznych komunitách vo svete sa praktiky islamu líšia. Predovšetkým v krajinách ne-arabských, do ktorých bol islam importovaný. Moslimská komunita v Indii je toho názorným príkladom. Krajina so silnou hinduistickou tradíciou prijala medzi seba islam, ktorý si priniesol fixné pravidlá založené na učení Proroka Mohameda. Ašak logicky sa musel adaptovať v indickom sociálnom a kultúrnom prostredí, a tým získal svoje špecifické rysy.

2. VYTVÁRANIE MOSLIMSKEJ KOMUNITY

2.1 Ako prichádzali

Islam prichádzal a šíril sa v Indii postupne. Proces vytvárania moslimskej komunity prebiehal počas niekoľkých storočí.

Pravdepodobne islam prvý krát vkročil na územie Indie s arabskými obchodníkmi z Jemenu a to už v siedmom storočí. V storočí, kedy Prorok Mohamed v Arábii vytvoril toto nové rýchlo expandujúce monoteistické náboženstvo. Arabskí obchodníci prichádzali za obchodom a v mieri na pobrežia južnej Indie, kde sa aj niektorí usádzali na brehoch Malabarského pobrežia v dnešnej Kérole. Obchodovanie s arabskými krajinami malo v tejto oblasti dlhú tradíciu, započatú pred vznikom islamu. Vplyv islamu na miestne obyvateľstvo prostredníctvom obchodníkov bol mierumilovný, občas mal romantickú povahu, keďže sa obchodníci často usadili v Indii a ženili sa s miestnymi Indkami, ktoré pochádzali z nižších hinduistických kást a prijímali manželovu vieru.

Avšak už z roku 636⁸ pochádza prvá doložená arabská vojnová výprava pozdĺž Makránskeho pobrežia do Sindhu (provincia v dnešnom Pakistane). Nájazdy miestneho charakteru vykonávali moslimovia aj na západné pobrežia južnej Indie. Na krátko ovládli aj územie v Sindhe (r.711-714), čo sa podobalo skôr vojenskej okupácii, odkiaľ skupinky dobyvateľov útočili na strednú Indiu. Behom štyroch rokov sa zmocnili celého Sindhu a časti Paňdžábu. Nadvláda nemala dlhé trvanie (do r. 828)⁹. Prvé vojenské vpády moslimov na indické územia boli krvavé, zanechávali za sebou spúšť, plienili.

Počiatočná fáza moslimských expanzií nie je predmetom veľkého záujmu historikov. Jednak tieto vpády neboli nepredvídateľné,¹⁰ ale hlavne v porovnaní s veľkými moslimskými výbojmi v 11. a 13. storočí. Z hľadiska ďalšieho vývoja bolo podstatné, že až pevné ovládnutie okrajových oblastí vytvorilo predpoklady pre ďalšie úspešné prenikanie islamu ďalej do vnútra subkontinentu.¹¹ Skutočné osídľovanie a ovládanie

8 *Dějiny Indie*. str. 899

9 Marková, D. *Zelená v zálpavě oranžové. Osudy islámu v Indii*. In: *Variace na Korán. Islám v diaspoře*. Praha: OUAV ČR.1999, str. 90

10 Moslimské vojská už v priebehu 7.storočia boli pri veľkej sile. Ovládli Arabský poloostrov, Perzskú ríšu, severnú Afriku a naďalej výrazne expandovali.

11 *Dějiny Indie*. str. 321

území v Indii začalo až inváziou Mahmúda z Ghazny a Muhammada z Ghóru.

Prvou významnou osobnosťou medzi novými dobyvateľmi bol Mahmúd z Ghazny.¹²(998-1030). V islamskom svete sa preslávil svojimi vojnovými lúpežnými ťaženiami založenými na rýchlych úderných vpádoch a získania bohatej koristi na úkor pútnych a posvätných miest hinduizmu. Jeho vojsko tvorili dobre vycvičení a panovníkovi oddaní otroci. Aj v ostatnom islamskom svete bolo bežné zostavovať vojenské oddiely z otrokov. Neznamená to, že sa netešili značnej prestíži. Tých otroci boli regrutovaní z radov zajatcov, väčšinou ešte ako malí chlapci. Neboli etnicky jednotní a s krajinami, ktoré napádali, neboli rodovo, ani inak spätí, boli v nich novými moslimami – cudzincami.

Počet moslimov v Indii sa zvyšoval vďaka príchodu tureckých vojvodcov a ich armád, ktoré boli národnostne zmiešané a skladali sa zo stredoázijských Turkov, Afgáncov, Tatárov, Mongolov, Iráncov. Moslimská šľachta si so sebou priviezla aj rodiny, alebo sa moslimovia ženili s miestnymi dievčatami, čo sa týkalo skôr vojakov. Miestni obyvatelia dlhú dobu nazývali všetkých moslimov Turkami.

Mahmúd sídlil v Ghazne, v dnešnom Afganistane a odtiaľ prenikal do Pandžábu, severnej a západnej Indie, so svojim vojskom zničil veľký Šivov chrám v Sómnáthe (v dnešnom Gudžaráte).

V polovici 12. storočia začali mať Ghaznovci problémy na svojej západnej hranici v strednom Afganistane s náčelníkmi polonezávislej enklávy Ghór¹³ V roku 1150 dobyli samotnú Ghaznu, po čom sa Ghaznovci už nespamätali a Ghórovci¹⁴ naberali na sile. Tí ďalej rozširovali svoju ríšu ako na západ, tak aj na východ do Indie. Oblasť Indie bola dobytá Muizzudínom Muhammadom, v indických dejinách známym ako Muhammad z Ghóru.

2.2 Formovanie komunity počas prvého moslismkého panstva

Počiatok trvalého moslismského panstva sa datuje od roku 1192, keď Muhammad z Ghóru porazil pri Tairáne¹⁵ posledného čáhamanského panovníka Prthvirádža III. a

12 Ghaznovci pochádzali z Ghazny a bola to dynstia tureckého pôvodu. Založil ju Sebüktegin (otec Mahmúda z Ghazny), ktorý bol pôvodne turecký otrok v službách sámánovských panovníkov, a jej členovia postupne vládli v Afganistane, v strednej Ázii, v Sístáne (iránska provincia) a nakoniec aj v západnej Indii.

13 písané tiež *Ghúr* viz: *Dějiny Indie*. str. 326

14 Pochádzali z oblasti dnešného Tadžikistanu, mali teda iránsky pôvod.

15 V dnešnej Harijáne (indický zväzový štát v severnej Indii).

otvoril turecko-afganským vojskám cestu do severnej Indie. Nasledovali takmer nepretržité boje medzi Tureckými a rádžputskými¹⁶ oddielmi.

V roku 1193 sa generál Muhammada z Ghóru Kutbuddín Ajbak zmocnil Dillí¹⁷. Za kľúčový sa považuje dátum 24.6.1206, keď sa Ajbak v Láhaure ujal vlády nad indickými štátmi Muhammada z Ghóru. Tento dátum sa považuje za deň vzniku dillískeho sultanátu.¹⁸

V 13. storočí dillísky panovník Iltutmíš získal titul právoplatného sultána. Neskôr sultán Balban ovládol Bengálsko a koncom 13. storočia dosiahli výboje dynastie Chaldží¹⁹ (1290-1320) až na južný cíp Indie. Nasledujúca Tughlakovská dynastia (1320-1414) ovládla počas panovania Muhammada bin Tughlaka²⁰ (1325-1351) Dakšin (juh Indie).

Obdobie dillískeho sultanátu (1206-1526) je kľúčové pre moslimskú komunitu v Indii, hlavne v severnej. Počiatkom 13. storočia sa už dá hovoriť o moslimskej komunite.²¹ Menilo sa etnické zloženie obyvateľstva príchodom turecko-afgánskych, iránskych a stredoázijských vojakov a šľachty.

Výrazne ovplyvnená bola jazyková situácia. Vojaci sa museli nejak dohodovať medzi sebou a hlavne s miestnym obyvateľstvom a vzájomným ovplyvňovaním vznikla urdčina, z miestneho (okolie Dillí) dialektu hindčiny nazývaného *kharí bóli*²². Vznik urdčiny, ktorá sa neskôr, aj umelým pričinením, rozdelila na hindčinu a urdčinu, bol charakteristickým jazykovým prejavom postupne sa utvárajúceho spolužitia islamskej a hinduistickej spoločnosti. Bol založený na gramatike *kharí bóli* do ktorej sa primiešala slovná zásoba z perštiny, arabčiny a turečtiny. Literárnym jazykom však bola perština, až postupom času prenikla aj urdčina medzi literátov, najskôr v južnej Indii, no dostala sa aj na sever a do Dillí. Urdčina²³ (z tureckého *ordu* – tábor), v súčasnosti štátny jazyk Pakistanu (spolu s agličtinou) a jeden z úradných jazykov

16 Rádžputi patria k jednej z hlavných podskupín kasty kšatrijov. Počas dillískeho sultanátu predstavovali trvale odbojný živel, ale mnohí tiež konvertovali na islam.

17 Dvtedy pod vládou Prthvirádža III.

18 *Dějiny Indie*. str. 905.

19 Pôvodne turecká, ale z Afgánska pochádzajúca dynastia, prvý dillísky sultán bol Džaláluddín Fírúz Šáh II. (1290-1296)

20 Tento panovník však svojou politikou nakoniec oslabuje svoju vládu a stráca novonabudnuté územia. Je známy tiež tým, že v roku 1328 dal príkaz k násilnému presídleniu obyvateľstva Dillí do ním zvoleného nového hlavného mesta v Dakšine.

21 NSJVA. str. 109.

22 Encyclopedia Britannica, 10.12. 2019, dostupné :<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/316379/Khari-Boli>

23 Urdčinu používajú všetci moslimovia v Indii (aspoň tí vzdelaní), nielen v severnej Indii, v južnej Indii je významným centrom urdčiny Hajdarábád.

Indickej republiky, je písaná perzským písmom a čerpá veľkú časť svojho slovníka z perštiny a arabčiny.

Najvýznamnejším autorom obdobia dillískeho sultanátu bol Amír Chusrau (1253-1325), zvaný Dihlaví („dillísky“). Písal v perštine, ale aj v *kharí bóli*. Pochádzal zo zmiešaného turecko-indického manželstva, sám seba považoval za „hindustánskeho Turka“. Moslimská komunita z tohoto obdobia bola z väčšej miery tvorená práve takýmito „hindustánskymi Turkami“, ktorí vzišli zo zmiešaných indicko – tureckých manželstiev. (Nešlo samozrejme len o Turkov, ako som už spomínala, miestny obyvatelia nazývali všetkých moslimov Turkami.)

Počas celého obdobia dillískeho sultanátu prichádzali do Indie moslimovia z okolitých krajín, či už na pozvania panovníkov (najmä Afgánci a Peržania), alebo do Indie prichádzali rodinní príslušníci už usadených moslimov, ale aj obyvatelia strednej Ázie. Šľachtu však tvorili prevažne Turci. Noví moslimskí obyvatelia boli niekedy privázaní ako otroci, alebo naďalej prichádzali za obchodom, najmä na východné pobrežia Indie migrovali rôzne etnické skupiny, okrem Arabov a Peržanov, aj Egyptania, Afričania (z Habešskej ríše), Javánci a ďalší.

Jeden z dôvodov migrácie moslimov do Indie bol vpád Mongolov do strednej Ázie. Džingischán, jeho potomkovia, neskôr Timur Lenk (Tamerlán) vyplienili strednú Áziu zanechajúc spúšť, čo spôsobilo sťahovanie veľkého počtu ľudí, ktorí hľadali útočisko v relatívne bezpečnej Indii.

Vláda islamu trvala stáročia. Islam odsudzoval hinduistami praktikujúcu idolatriu, ale niektorí panovníci ju jednoducho ignorovali, nevnucovali vyznávačom miestnych náboženských smerov islam násilím. Účinnejšia metóda ako primäť ľudí k islamu bola daň z hlavy, nazývaná *džizja*²⁴ (z arabčiny). Bola zavedená počas dillískeho sultanátu (a bola účinná aj v dobe Mughalskej ríše) a ktorá znamenala, že každý nemoslim musel odvádzať daň moslimskému panovníkovi. Tento zákon prinútil mnohých hinduistov konvertovať na islam, aby sa vyhli úbytku financií. V druhej polovici 14. storočia za vlády Firúza Tughlaka boli od tejto dane oslobodení Bráhmani a niektorí Buddhisti.

Niektorí sultáni ako Kutbuddín Ajbak a Aláuddín Chaldži ponúkali porazeným miestnym hinduistickým panovníkom na dobytých územiach výhody po tom, ako konvertovali na islam. Mnohý z týchto lokálnych vládcov sa však vracali k

24 McGregor, R.S. *The Oxford Hindi-English Dictionary*. New Delhi: Oxford University Press. 1993, str. 371.

pôvodnému vierovyznaniu krátko potom, čo sa moslimský panovník vrátil naspäť do Dillí.

Niektoré oblasti ako Kašmír na začiatku 15. storočia boli islamizované násilím. Svetlou výnimkou bola vláda sultána Zainulábídína (1420-1450) v Kašmíre, keď bola praktikovaná náboženská tolerancia a politika kultúrneho zblížovania odlišných náboženských komunít.

Vojenský zajatci boli automaticky poisľamčení. Islam prijímali veľké skupiny nízkych hinduistických kást (prakticky všetky remeselnícke kasty), automaticky sa moslimami stávali žobráci.

Je zložité zistiť, aké následky mali na hinduistickú komunitu vpády moslimských vojsk, aké úsilie vydávali na obranu svojho náboženstva. a do akej miery boli zdevastované hinduistické pamiatky (násilne likvidované boli aj buddhistické kláštory) Mnohí moslimskí dobyvatelia sa samozrejme netajili tým, že na úkor hinduistických svätých stavali moslimské stavby, pretože to bola manifestácia a propagácia ich mocnej viery. Väčšina histórie z obdobia panovania islamu bola zaznamenaná moslimskými historiografmi, takže môže byť do určitej miery skreslená. Dvorní dejepisci mali vo zvyku ospevovať svojich panovníkov, čím vznikali nadnesené glorifikujúce historické záznamy.

Z umenia sa okrem hrdinskej epiky rozvíjala architektúra. Keďže islam nepovoľuje zobrazovanie ľudskej postavy a tváre, ostatné umelecké smery ako maliarstvo a sochárstvo boli značne oslabené, ale na ich úkor získala významné postavenie práve architektúra. Bola obohatená o nové moslimské prvky. Prvé moslimské stavby rástli v Indii v dobe, keď sa na bazároch vytvárala a rozvíjala urdčina. Ešte pred formálnym založením dillískeho sultanátu dal Kutbuddín Ajbak postaviť mešitu v Adžmére a mešitu Kuvvatul islám (Moc islámu). Ďalší sultán, Iltutmiš, ju rozšíril a dostaval vežu Kutub mínár. *„Časté používanie materiálu zo zničených hinduistických chrámov, dodávalo raným moslimským stavbám indickej svojráznosti“.*²⁵

Koniec dillískeho sultanátu ako hegemóna severnej Indie historici datujú na 17.12. 1398²⁶. V tento deň turkomongol zo strednej Ázie Timur Lenk („lenk“ znamená chromý), nazývaný tiež Tamerlán, to so svojím vojskom dotiahol až do severnej Indie, porazil tughlakovské vojsko a Dillí nechal vyplieniť svojim vojakom. India bola pre Timura len jednou epizódou v rade mnohých vojenských ťažení.

²⁵ NSJJVA. str. 111

²⁶ *Dějiny Indie*. str. 396

Moc dillískeho sultanátu postupne slabla a jej pád privodil Bábura, prvý vládca Mughalov, v roku 1526.

2.3 Moslimovia v Mughalskej ríši

Posledná veľká vlna moslimov prišla do Indie s prvým Mughalom Bábúrom v roku 1526.

Mughal znamená Mongol a nová vládnuca dynastia sa radí k etniku Turkomongolov, nazývaných aj Turánci. Turkomongoli tvorili aj najväčšiu skupinu novoprídených moslimov a patrili aj medzi elitu spoločnosti. Okrem nich moslimskú komunitu v tomto období popri konvertitoch tvorili Turci, Turkméni, Afgánci, Iránci, Arabi a Mongoli.

20.4.1526 sa odohrala bitka pri Pánipate²⁷, kde Bábura porazil posledného lódiovského²⁸ sultána Ibrahíma Šáha, čím dal základ Mughalskej ríši. Bábura sám seba považoval za Turka aj keď svoj pôvod odvodzoval od mongolských predkov Timúra, aj Džingischána.

Pre moslimskú komunitu a z pohľadu histórie bolo najvýznamnejších prvých šesť panovníkov, „veľkých mughalov“²⁹. Boli to zakladateľ Zahíruddín Bábura (1526-1530), po ňom jeho syn Násiruddín Humájún, ktorý vládol v rokoch 1530-1540, po tomto roku nastalo na 15 rokov mocenské intermezzo a vlády nad celým územím Mughalskej ríše³⁰ sa zmocnil Šer Šáh Súra (1540-1545) z afgánskej dynastie Súrov (1540-1555). Humájún sa však po strastiplných cestách v roli vyhnanca vrátil do Dillí, opäť získal svoju niekdajšiu moc a vládol ešte jeden rok (1555-1556). Po ňom sa k vláde dostal jeho syn Džaláluddín Akbar I. (1556-1605), dovoľm si tvrdiť, že najvýznamnejší a určite najzaujímavejší mughalský panovník. Ďalšími dôležitými panovníkmi boli Núriddín Džahángír (1605-1627), Šihábuddín Šáhdžahán I. (1628-1657) a Muhjíuddín Aurangzéb Álamgír I. (1658-1707).

S Báburovým nasledovníkom Humájúnom po jeho návrate z exilu v Iráne a Afganistane prišla v roku 1555 ešte jedna menšia vlna nových moslimov.

Ďalší členovia komunity prichádzali na dvory panovníkov a regrutovala sa z nich

²⁷ Mesto Pánipat sa nachádzalo v dnešnej Harijáne.

²⁸ Dynastia Lódí vládla v Dillí od r. 1451 do 1526.

²⁹ Mená panovníkov a roky vlády v: *Dějiny Indie*. str 943.

³⁰ Obsahovalo územie dnešného Pakistanu a celej svernej Indie, po roku 1541 siahalo od ganžskej delty na východe až po Chajbarský priesmyk a Sulajmanské hory na západe. viz: *Dějiny Indie*. str. 444

šľachta. V tom období sa už v rámci moslimskej komunity dá hovoriť o diferencovaní do dvoch hlavných skupín³¹. Prvú tvorila elitná skupina moslimov zložená z prist'ahovalcov a druhú miestny konvertiti. Mnohí prist'ahovalci, najmä z Iránu boli vzdelaní a okrem významných úradných funkcií vykonávali aj patričné zamestnania ako medicína, právo a umelecké smery. Z umenia sa rozvíjala literatúra, pod ktorú sa podpísali najmä perzskí básnici, ďalej maliarstvo a architektúra. Perzskí umelci vynikali v maľbe miniatúr a kaligrafii. Mughalská maliarska škola, ktorá sa naplno rozvinula za Akbara a Džahangíra, vytvorila takzvaný indoperzský umelecký sloh. Architektúra sa vyvíjala počas celej mughalskej éry, hlavne v prvých obdobiach.

Prví mughalský vládcovia (okrem Aurangzéba) boli všetci vášniví stavitelia. Aj architektúra bola silne ovplyvnená perzským štýlom. Mughali postavili mauzóleá, mešity, pevnosti, záhrady a mestá, ktoré nesú známky jednotného štýlu vo forme, aj charaktere. Šer Šáh Súr bol taktiež milovník architektúry a dal postaviť Starú pevnosť *puráná kilá* v Dillí, ktorú dokončil Humájún. Staviteľstvo naberalo na význame za Akbara, keď stavby v sebe niesli hinduistické aj moslimské prvky. Môžeme to chápať ako prejav jeho tolerancie voči miestnym náboženstvám. Akbar bol nielen budovateľ štátu, za jeho vlády sa vytvorila vnútorne pevná, navonok mocná a stále expandujúca ríša, ale aj „zmierňovateľ“ náboženského napätia medzi diferencovaným obyvateľstvom. Zrušil daň z hlavy a dokoca zaviedol (r. 1528) vlastný dvorský náboženský kult *díne iláhi* na dvore svojho sídelného mesta Fatéhpur Sikrí, ktoré dal celé vybudovať neďaleko Ágry. Dostaval Humájúnovu hrobku v Dillí, dal postaviť veľkú časť pevnosti v Ágre.

Najväčším a najznámejším budovateľom tohoto obdobia je bezpochyby Šáhdžahán³². Jeho vláda predstavovala obdobie stability a mieru a preto sa (okrem pár vojenských ťažení) mohol venovať podpore umenia. Za jeho vlády dosiahla Mughalská architektúra a umenie svoj vrchol. Bol to veľmi plodný stavitel' s výrazným estetickým cítením. Jeho architektúra, v tzv. šáhdžahánovskom štýle, je typická stretom rôznych štýlov, obsahuje hlavne perzský, európsky a indický. Je značne ornamentálna a hýri farbami. Budovy majú silný výraz a sú bohaté na tvary. Dal postaviť legendárny *Tádž Mahal* v Ágre, ako hrobu pre svoju milovanú manželku Mumtáz Mahal. Ďalšími významnými stavbami v Dillí sú Červená pevnosť (*lál kilá*), *Džámá Masdžid* je

31 Viac v kapitole o moslimských kastách.

32 Vo svete je spomedzi indických stavieb určite najviac preslávený práve Šáhdžahánom postavený Tádž Mahal.

najväčšia mešita v Indii³³ a Šalimarské záhrady (*šalímár bág*) v Láhaure.

Po Šáhdžahánovi nastúpil na trón, treba poznamenať, že nie veľmi férovým spôsobom³⁴ Auranzéb. Jeho snom bolo premeniť Indiu na „zem islamu“. Moslimská komunita však bola v Indii v menšite a čím viac sa Aurangzéb snažil poislamčovať koho sa dalo, znovuzaviedol aj daň z hlavy pre hinduistov, tým väčšiemu odporu musel čeliť zo strany hinduistov, najmä z juhu.

To, čo Akbar dosiahol vďaka tolerancii a zmierlivosti, sa zmarilo Aurangzébovou horlivosťou obrátiť hinduistov na islam.

Po založení mughalskej ríše bola takmer celá India pod „vládou islamu“ alebo lepšie povedané pod vládou moslimských panovníkov a ich dvora, obzvlášť za vlády Aurangzéba. Jeho fanatizmus nakoniec viedol k oslabeniu moslimskej kontroly niektorých území. Aj následkom jeho intolerancie po jeho smrti moc mughalov prudko zoslabla³⁵ až sa jej nakoniec v 19. storočí zmocnila nová cudzia sila, Briti.

2.4 Britská nadvláda a vznik dvoch štátov

Britská nadvláda priniesla Indii mnohé zmeny, išlo o stret civilizácií. Avšak to, čo dokázal islam, to nové náboženstvo kresťanstvo, ktoré priniesli Európania, v Indii nedosiahlo a veľmi sa medzi Indami neujalo (najviac kresťanov žije v južnej Indii, najkresťanskejší je štát Goa). V období britskej nadvlády sa na jednej strane rozvíjala modernizácia (napríklad vzdelanie, technika), a na strane druhej boli Indovia oproti Britom znevýhodňovaní v mnohých smeroch. Dochádzalo aj ku „zakonzervovaniu miestnych náboženských tradíc“. Aj moslimovia si uvedomovali svoju identitu a mnohí lipli na svojom ortodoxnom náboženstve, ale silnela aj vrstva intelektuálov a podporcov modernizačných hnutí. Tí zohrali dôležitú rolu v indickom hnutí za nezávislosť. Spomeniem len pár mien, ako Maulána Abul Kalám Ázád (r.1888 – 1958) významný učenec a prvý minister školstva v samostatnej Indickej republike, Adžmal Hakim Khan (r.1863-1927), ktorý bol lekár a bojovník za slobodu Indie, jeden z prezidentov Indického národného kongresu a jeden zo zakladateľov Národnej Islamskej Univerzity v Alígarhe (r.1920).

33 Pojme až 25 000 návštevníkov.

34 Aj o tom, čo bol „férový spôsob“ ako získať trón v tej dobe, by sa dalo diskutovať. Následníkom sa stával spravidla najschopnejší mužský potomok a čo sa týka Aurangzéba, ten bol v taktike boja a istivosti skutočne schopný.

35 Posledný mughalský panovník bol Sirádžuddín Bahádur Šáh II. (1837-1858).

Briti vládli až do 15.8.1947³⁶, keď Britská India zanikla a na jej mieste vznikli dve nezávislé domíniá, India a Pakistan. Pakistan ako islamský štát vznikol na podnety a žiadosti politikov, ktorí argumentovali tým, že moslimská komunita je natoľko uvedomelá a silná, že samostatný islamský štát je nevyhnutnosťou.

Za národnú slobodu Indie bojovala politická strana Indický národný kongres (INC) a za presadzovanie záujmov indických moslimov bojovala Moslismká liga (ML), ktorá vznikla v roku 1906. V počiatocnom období svojej existencie niekoľkokrát našla spoločnú reč s INC, neskôr sa ale INC v očiach ML stal jednoznačne jej hlavným protivníkom.

Na zasadnutí ML v roku 1930 predstavil básnik a filozof Muhammad Iqbál (1877-1938) po prvý krát myšlienku o vytvorení moslimského štátu na Indickom subkontinente. Hnutie za Pakistan vzniklo v roku 1933. Silný pocit príslušnosti k moslismkej náboženskej komunite sa vyvinul až do teórie dvoch národov. Predným zástancom tejto teórie bol predseda ML Muhammad Alí Džinnáh (1876-1948), stal sa aj prvým generálnym guvernérom nezávislého Pakistanu. Po vzniku dvoch nezávislých štátov priniesla myšlienka výmeny príslušníkov náboženských obcí, a jej následné uskutočnenie, krviprelievania, násilnosti a bolestivé rany na oboch stranách štátov.

O expatriácii v tom období Dagmar Marková píše: *"Úplná výmena náboženských menšín medzi oboma novými štátmi nebola ovšem fyzicky možná, a tak v Indické republice zůstalo asi 40 % muslimů někdejší Britské Indie...V Indii zůstali především sociálně slabí muslimové, kteří neměli prostředky vybudovat si v nově vzniklém Pákistánu existenci Pokud nebyli přímo v nebezpečí života, nenašli odvahu odejít do úplné nejistoty. Odchod muslimů do Pákistánu byl často též motivován příbuzensky nebo náhodně."*³⁷

O živote moslimov v nezávislej Indii sa zmienim v poslednej kapitole.

³⁶ Presnejšie do úderu polnoci zo 14. na 15. augusta 1947.

³⁷ NSJJVA. str. 133.

3. ISLAM V INDII

3.1 ISLAM

Slovo *islám* v arabčine znamená „odovzdanie sa (do vôle Božej)“³⁸. A moslim je ten, kto sa podriaďuje a oddáva Bohu. Sopočtenstvo moslimov vytvára náboženskú obec nazývanú *umma*. Islam je monoteistické náboženstvo, ako najvyššiu entitu uctieva *Alláha*. Predmoslimskí Arabi nazývali božstvo *il* alebo *iláh*, určitý člen *al-* (*al-iláh*, *Alláh*) vyjadruje monoteistickú jedinosť Boha. Moslimovia veria, že islam existuje už od vzniku sveta a v rôznych formách ho zvestovali proroci (Abrahám, Mojžiš, a ďalší židovskí proroci až po Ježiša), avšak skutočnú podobu náboženstva a pravú cestu vyznania tejto viery zvestoval prorok Mohamed³⁹, celým menom Muhamad ibn Abdalláh (570-632)⁴⁰. Prvé zjavenie sa mu dostalo v mesiaci ramadán v roku 610 n.l. Historická veda určila za dátum vzniku islamu rok 622, keď Mohamed spolu so sedemdesiatimi rodinami moslimov ušiel z Mekky do osady Játrib (neskôr premenovaná na Medínu, čo znamená „mesto“). Je to taktiež začiatok moslimskej éry, ktorá sa volá rovnako ako útek – *hidžra*.

Ešte v priebehu 7. storočia došlo k dvom občianskym vojnám medzi moslimami, tzv *fitnám*. Išlo v nich jednoducho o moc. Keďže Mohamed nemal mužského potomka a nemenoval ani svojho nástupcu a potom, čo náhle umrel, došlo ku krátkej kríze v otázkach nástupníctva. Prvým Mohamedovým nástupcom sa stal jeho priateľ a svokor Abú Bakr, ktorý prijal titul *chalífa*⁴¹. Musel sa však potýkať s problémami, ktoré vznikali v náboženskej obci a jednoduché to nemali ani jeho nástupcovia. Nakoniec islam došiel až ku rozkolu na dva základné smery. Schizma bola dovŕšená r. 680 a moslimovia sa rozdelili na *sunnitský* a *šíitský* smer. Sunniti majú čo to počtu vyznávačov vo svete prevahu, je ich asi 85 % a šíiti teda predstavujú asi 15 % z celkovej populácie vyznávačov islamu.

Islam treba chápať nielen ako náboženstvo, ale hlavne ako vypracovaný sociálny systém. Islam určuje svojim vyznávačom cestu s pravidlami a Božie zákony, podľa

38 Kropáček, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad. 2006. str. 9.

39 Mohamedovo posolstvo predstavuje islam vo svojej úplnej, kompletnej a konečnej forme.

40 Armstrongová, K. *Islam*. Bratislava: Slovart. 2002. str. 41.

41 Celý názov znie *chalífat rasúl Alláh* „nástupca Posla Božieho“, bol to titul nielen náboženského, ale skôr politického vodcu.

ktorých sa musí pravoverný moslim riadiť, aby sa mohol úplne odovzdať do vôle Božej.

Doktrína islamu má tri hlavné súčasti : dogmu, morálku a službu Bohu. Dogma predstavuje vieru v jediného Boha Alláha, viera v prorokov, v zoslané knihy (aj v Bibliu), v anjelov a v súdny deň. K morálke patrí vernosť, čestnosť, pravdovravnosť, hrdinstvo, dobré jednanie s ľuďmi. Služby Bohu predstavuje význam slova moslim "ten, ktorý sa podriaďuje, oddáva Bohu" a Bohu človek slúži svojimi činmi a výrokmami (modlitba, náboženská daň, púť, šírenie viery). Islam chápe človeka ako bytosť, ktorá svoju slobodnú vôľu používa k tomu, aby si uvedomila boží zámer a niesla zodpovednosť za svoje činy.⁴²

Viera je založená na tzv. "piatich pilieroch islamu"⁴³: 1. *šaháda* – vyznanie viery (viera v jedinosť Boha a v božské poslanie Mohameda), 2. *salát* (perzsky, turecky a urdsky *namáz*) – modlitba (vykonáva sa päť krát denne a riadi sa podľa presných predpisov), 3. *zakát* – náboženská daň (podpora chudobným), 4. *sawm, sijám* – pôst v mesiaci ramadán (v urdčine – ramzán), 5. *hadždž*⁴⁴ – púť do Mekky (každý moslim by ju mal vykonať aspoň raz za život, závisí od každého osobných finančných a fyzických dispozícií). Týchto päť povinností moslima stanovuje islamské právo *šaría*. Posvätnou knihou islamu je Korán⁴⁵ (*al-Qur'án*), nazývaný aj Kniha (*al-Kitáb*) a ortodoxné učenie islamu ju chápe ako priame slovo Božie, nestvorené, a teda existujúce od večnosti.⁴⁶ Úcta ku Koránu je v islame patrná vo všetkých oblastiach života. Tomu, kto pozná Korán naspamäť, patrí čestný prídomek *háfiz*.

Korán sa delí na 114 súr (kapitol) a celkovo obsahuje 6236 veršov. Takmer všetky súry začínajú *basmalou*⁴⁷. Vedľa Koránu existuje *sunna*⁴⁸, ktorá predstavuje súbor záväzných ponaučení a noriem. Ďalej existuje súbor *hadíthov* (*hadíssov*), sú to tradované správy o činoch a výrokoch Proroka Mohameda, práve z nich sa môžeme dozvedieť informácie z jeho života, ktoré sú často považované za hodnoverné.

42 NSJVA. str. 107.

43 Názvy „pilierov“ uvádzam v prepise z arabčiny podľa: *Duchovní cesty islámu*.

44 Obrady hadždže sú spolu s modlitbou vlastne jedinou záväznou podobou islamskej bohoslužby.

45 Záväzné kanonické znenie Koránu bolo vytvorené v rokoch 651-656 v Medíne.

46 *Duchovní cesty islámu*. str. 28.

47 *Bismi'lláhi 'r-rahmání 'r-rahím* „V mene Boha milosrdného, súcitného.“ v: Tamtéž, str. 29.

48 Spolu s Koránom tvorí základy islamského náboženského práva *šaría*.

3.2 ISLAM A INDICKÁ MOSLIMSKÁ KOMUNITA

V Indii sa moslimovi hovorí *musalmān*. Ako som už písala v kapitole o histórii, islam vkročil na indickú pôdu už v siedmom storočí. A nebol to duchovný vodca, ale len moslim ako veriaci osoba, a v prenesenom zmysle môžeme hovoriť, že na indickú zem s ním vkročil sám Alláh. Islam nepotrebuje klérus pre prostredkovanie vzťahu medzi Bohom a veriacim. Moslim si vytvorí svoj vzťah k Bohu prostredníctvom svojej odovzdanosti, pokory a bohabojnosti. Ako prejav jeho viery a jej upevňovania (na ktorom musí stále "pracovať"), je modlitba a dodržiavanie božích zákonov.

Indickú moslimskú komunitu tvorí asi 90 % sunnitov a 10 % šiitov. Len príležitostne dávajú najavo nezhody a rozdielne názory, nemuslim bežne nepozná, ktorý moslim prísluší ku ktorej skupine. Strediskom šiitov je mesto Lakhnaú.

Medzi najvýznamnejšie náboženské sviatky patria : *muharram* – je to prvý mesiac moslimského kalednára, šiiti si 10. muharrama pripomínajú mučenícku smrť Mohamedovho vnuka *Husajna*. Ďalším sviatkom je *bará wafát* (narodeniny Proroka Mohameda, sú slávené v jeho úmrtný deň. Mesiac *ramadán/ ramzán* je mesiacom predpísaného pôstu. Veriaci sa musí postiť od východu slnka do jeho západu. 27. ramadána sa slávi *lajlat al-kadr* - spomienka na zjavenie Koránu, noc, keď Boh predurčuje osudy všetkých na budúci rok. Dňom osláv a veselí je *íd ul fitr* je to prvý deň po mesiaci ramzán, ktorým končí pôst. Noc predtým sa u indických moslimov nazýva *čánd rát* ("mesačná noc"), navzájom si dávajú darčeky. Sviatky sprevádzajú aj miestne (aj magické) obyčaje.

Klérus islam síce pôvodne nepotreboval, ale pod vplyvom doby sa postupne vytvorila vrstva náboženských profesionálov – duchovenstvo. Najvýznamnejšou skupinou sa stali islamskí učitelia *ulamá*, ktorí sa zaoberajú výkladom Koránu, *sunny* a *šarí* a odvodeného práva. Ich úlohou je vytvárať normy pre chovanie a jednanie moslimov.⁴⁹

Ďalej jedny z dôležitejších, ktorí patria k duchovenstvu sú *imámovia*, ktorí riadia modlitbu v mešite a autoritatívne vykladajú Korán a *hadísy*, a *muezzin*, ktorý päť krát denne zvoláva (zvolávanie k modlitbe sa nazýva *azán*) z *minaretu* (veža, ktorá nesmie chýbať pri každej mešite) veriacich k modlitbe.⁵⁰ K duchovenstvu patria aj osoby,

⁴⁹Tamtiež. str. 116.

⁵⁰Dnes môže jeho funkciu zastávať aj nahrávka z reproduktorov.

ktoré su späté s islamským právom.

Náboženským strediskom určeným k modlitbám je mešita (*masdžid*). K mešite patrí *minaret* (veža, z ktorej *muezzin* zvoláva *azán*), nádvorie, hygienické zariadenia. U niektorých mešít je zriadená náboženská škola *madrasa*.

Dodržiavanie univerzálnych islamských pilierov a predpisov, považovaných za Božský zákon, spája všetkých moslimov po celom sväte, čím dáva jednotlivým komunitám z rôznych krajín pocit spolunáležitosti k jednotnej celosvetovej moslimskej spoločnosti.

3.2.1 Právny systém

Islam vytvoril svoj vlastný právny systém. Často naráža moslimská komunita v Indii práve na problémy v otázkach práva. India je sekulárny štát s ústavou a právnym systémom a moslimské právo sa s ním niekedy prieči.

Náboženské právo – *šaría*, v Indii tiež *šariát*, sa zakladá na Koráne a sunne, opierajúce sa o *hadísy*.⁵¹ *Šaría* pôvodne znamená "cesta", pravdepodobne cesta k vodnému zdroju a tak ju môžeme chápať ako cestu správnych činov, ktorá nás vedie ku "zdroju", k Najvyššiemu.

Šaría je súhrn troch zákoníkov. Jeden sa týka rituálnych záležitostí, druhý predstavuje osobný zákonník (rodinné právo) a tretí trestný zákonník.

O šarii v Indii píše Dagmar Marková: "*Jako celek je šaría spoločenský a kultúrny faktor, ktorí hluboce ovlivňuje vedomí ľudí. Činí si nárok naprosto ovládať lidské chování. Podle šarii by měla být každá i okrajová záležitost života podrobována náboženskému hodnocení.*"⁵²

Ustanovuje aj päť základných povinností ("päť pilierov viery") moslima, spomínaných v kapitole Islam.

Šaría je chápaná ako božský zákon daný ľudstvu. Právne otázky rieši Korán, sunna a *šaría*, avšak v dobe v ktorej sa spoločnosť neustále vyvíja, na zodpovedanie niektorých otázok "božské" odpovede nie sú uspokojujúce, resp. sú nedostatočné. A tak bola vytvorená právna veda, právo zvané *fikh*, odvolávajúce sa na ľudský rozum, ktorá v Indii háji moslismký zákonník.

S vývojom právneho systému sa vyvinuli štyri sunnitské právne školy (*málikovský*,

51 NSJJVA, s. 107.

52 Tamtiež, str. 107

šáfiovský, hanafijsky⁵³ a hanbalovský smer).⁵⁴

Šaría je pre indických moslimov stále riadiaci princíp pre ich náboženský a spoločenský život, ktorý sa snažia dodržiavať v rodine, vo svojej komunite ale aj vo vzťahu k okolitému svetu.

3.2.2 Rituály, ľudová viera a vplyv hinduizmu

Vedci skúmali rôzne aspekty rituálneho a náboženského života moslimov v rôznych častiach Indie.⁵⁵ Môžeme pozorovať, že sociálne zvyky sa okrem moslimských predpisov riadia aj lokálnymi ľudovými tradíciami. Mnohé zvyky participujú na lokálnej aj islamskej kultúre, čím dochádza ku kultúrnemu synkretizmu. Zoširoka sa tento jav vyskytuje na celom subkontinente. Najmarkantnejšie ho môžeme pozorovať v rurálnych spoločnostiach, kde moslimovia hlavne z dôvodu negramotnosti nemávajú úplné znalosti islamských predpisov. Veriaci v určitých lokalitách považujú svoje náboženské praktiky, ktoré nesú znaky synkretizmu, za prirodzené a správne a nemajú pocit, že by sa priečili všeobecným moslimským praktikám. Je možné to vysvetliť tým, že konvertiti na islam si vzali základný korpus svojho pôvodného náboženstva a vložili do neho islamský obsah.

Z celoindického plošného pohľadu skutočne niektoré islamské zvyky vykazujú spoločné rysy s hinduistickými tradíciami. Indický moslimovia majú v obľube uctievanie svätcov, čo má súvis s uctievaním hinduistických božstiev.

Dagmar Marková píše: „*Mnozí z těch, kdo přijali islám, ať už z jakéhokoli důvodu, v něm postrádali citové uspokojení, jež jim dosud přinášelo uctívání nadzemských bytostí nebo posvátných předmětů, které Korán nedovoluje. Pouhé poslouchání a plnění Alláhových příkazů a pečlivé vyknávání modliteb jim neposkytovalo pocit duchovního naplnění.*“⁵⁶

Indické kultúrne prostredie všeobecne, favorizuje sakralizáciu náboženských postáv. Ide predovšetkým o sakralizáciu prostredníctvom veriacich ľudí, ľudovej viery. Uctievanie islamských svätcov je jav vyskytujúci sa aj v ostatných islamských krajinách. Prejavuje sa navštevovaním hrobiek – svätýň spojených s pútnymi

53 Hanafijsky smer je v Indii najrozšírenejší. Má tendenciu k posudzovaniu činov podľa ich dôsledku a spoločenského dopadu, je tolerantnejší k uplatňovaniu individuálneho názoru, dáva väčšiu váhu názorom právnika alebo sudcu.

54 Tamtiež. str. 108.

55 Ahmad, I. (ed.), *Ritual and Religion among Muslims in India*. (RRMI)

56 NSJVA. str. 125.

procesiami. Takáto púť je pre moslimov akoby náhradou púte do Mekky, ktorá je (finančne, fyzicky) náročná. Svätcom boli prisudzované nadprirodzené vlastnosti, najmä liečiteľské a väčšinou umierali mučenícku smrťou.⁵⁷ Ich schopnosti bývajú spájané s určitými lokalitami (miesta posledného odpočinku, ale aj miesta, kde sa svätec kedysi vyskytoval) a verí sa, že sú v tej danej lokalite stále prítomné. pri niektorých miestach vznikly liečebné a psychiatrické centrá.⁵⁸ Moslimské pútné miesta často navštevujú aj hinduisti, v opačnom prípade sa taktiež vyskytuje tento jav najmä v rurálnej spoločnosti, keď moslimovia navštevujú hinduistické pútné miesta. V niektorých prípadoch je dokonca svätec považovaný hinduistami za hinduistické božstvo a moslimami za moslimského, prípadne súfijského učenca a jeho pôvod je nejasný. Moslimské sakrálne miesta často vykazujú vplyvy hinduistickej obradovej kultúry (napríklad obety, zapalovanie vonných tyčiniek atď.). Uctievanie moslimských svätcov v Indii je aspektom *súfizmu*.

Náboženské praktiky moslimov, nesúce v sebe odkazy lokálnych hinduistických tradícií sú neustále terčom kritiky predstaviteľov ortodoxného islamu.

3.2.3 Súfizmus v Indii

Súfizmus zohral na indickej pôde dôležitú úlohu. Bol jedným z článkov komunikácie medzi hinduistickou – tradičnou indickou spoločnosťou a novým náboženstvom – islamom. Bol mocným činiteľom šírenia islamu. Napríklad v indickom Bengálsku mali súfijskí mystici na šírení islamu hlavný podiel.

Súfizmus je smer, alebo presnejšie smery spadajúce pod islamskú mystiku. Už z radov prvých Mohamedových stúpcov sa objavili prví mystici, ktorí preferovali asketické životné cesty. V 8. storočí vznikli v Arábii prvé mystické školy a objavil sa aj výraz *súfí* "mystik". Najpravdepodobnejšia etymológia tohto výrazu je, že vychádza z arabského *súf* "vlna", pretože asketickí mystici sa obliekali do šatu z hrubej vlny. Učenie súfijov sa rýchlo šírilo spolu s islamom do okolitých krajín. Svoj rozmach zaznamenáva v 12. - 15. storočí. Je zdrojom filozofických, metafizických učení a inšpiráciou poézie. Jej cieľom je poznanie Boha a až dosiahnutie jednoty s ním. Prejavuje spoločné črty s helénistickými filozofickými školami, kresťanstvom a v neposlednom rade s

⁵⁷ K tejto téme viac napr. o uctievaní mučeníka Salar Masud Ghaziho vid'. Schwerin, K.G.V. *Saint Worship in Indian islam: The Legend of the Martyr Salar Masud Ghazi*. In : Ahmad, I. RRMI. str. 143-161.

⁵⁸ Viac napríklad: Beatrix Pfeleiderer. *Mira Datar Dargah : The Psychiatry of a Muslim Shrine*. In : Ahmad, I. RRMI. str. 195 - 233

hinduistickými filozofiami. Mystik môže dosiahnuť svoj cieľ modlitbami, meditáciami a rôznymi cvičeniami podobnými aj jóginskej praxi (dychové cvičenia), ale aj tancom (napr. krúživý tanec *dervíšov*). Cestou duchovných cvičení, odriekania a zbožnosti sa dostáva mystik k extázi. Táto "cesta" sa nazýva *tariqa* (z arab. "cesta, spôsob"), a neskôr sa toto slovo ujalo pre označenie "bratstva" (islamská obdoba katolíckych rehoľných rádov). Mystická exegéza islamu pôsobila ako alternatíva k islamu doktrinálnemu.

Prví predstavitelia súfizmu sa objavujú v Indii ešte pred vznikom Dillískeho sultanátu, v 11. storočí.. Medzi najznámejších raných súfijov v Indii patril napríklad Alí Hudžvírí z Láhauru⁵⁹ (pôsobil v 11. storočí), autor prvého súfijského diela v perzštine. Perzština po stáročia ovplyvňovala súfijскую literatúru a terminológiu. Jeden z najvýznamnejších spirituálnych vodcov 12. storočia bol Muínuddín Čiští, zakladateľ rádu *čištíja*, je dodnes jeden z najuctievanejších moslimských svätcov v Indii.

Spomedzi súfijských rádov bol v Indii najpopulárnejší rád *čištíja*, pôvodom z dnešného Afganistanu. Ďalšími významnými rádmi boli *qádiríja*, *suhrawardíja*, *naqšbandíja*, *šattáríja* a iné. Existovali aj voľnejšie organizované skupiny (napríklad *qalandarovia*), alebo aj neorganizovaní jednotlivci (napríklad *madždhúbovia*).

Činnosti súfijov boli súčasťou širokého spektra indickej moslimskej spoločnosti. Súfi mohol byť askétom, vzdelancom, politikom, mohol pôsobiť aj na panovníckom dvore. Strediská súfijov slúžili aj ako sociálne a vdelávacie zariadenia nemajetných moslimských vrstiev.

Dušan Deák, ktorý sa špecializuje na oblasť Maharáštry (indický zväzový štát), o súfizme píše: „*Postupná stabilizácia muslimskej spoločnosti v indických regiónoch bola so súfizmom úzko spätá. Na jednej strane praktický život propagovaný jeho nasledovníkmi a charizma duchovných učiteľov prispievali k atraktivnosti súfijského islamu a následne ku konverziám a na druhej strane sa o autoritu vplyvných súfijov často opieral aj štát, ktorému ich popularita a cieľ aplikovať islámske ideály v prevažne neislámskom prostredí subkontinentu zaistovali spriaznenú duchovnú autoritu v lokalitách, v ktorých sám nemal priamy dosah. Štátna podpora súfizmu vytvorila dobré podmienky na jeho rozvoj v regióne.*“⁶⁰

59 Dušan Deák. *Démon alebo svätec? : Transformácia súfizmu v kontextoch indickej ľudovej religiozity*. In : *Súčasná podoba súfizmu od Balkánu po Čínu*. str. 170

60 Tamtiež. str. 171

Ortodoxný islam neuznáva mníšstvo a ani súfijské kulty. Ich obľuba medzi prostými moslimami si však vynútila ich tolerovania.

4. ŽIVOT V KOMUNITE

4.1 Kastovníctvo v moslimskej komunite

Kastovníctvo v indickej moslimskej komunite je veľmi špecifický jav a asi najmarkantnejší príklad synkretizmu s hinduistickou spoločnosťou.

Kastovný systém v Indii siaha až k úplným počiatkom indickej civilizácie. Je akýmsi ekvivalentom k jednotnej cirkevnej organizácii (ktorú hinduizmus postráda) a zaručovatelom dodržiavania *dharmy* (etický kódex). Do dnešnej doby sa z pôvodných štyroch varií (bráhman, kšatrij, vaišja, šúdra) vyvinuli mnohé skupiny a podskupiny. Hinduistami používaný výraz pre kasty, *džáti*, má ekvivalent v urdčine v slove *zát*.

Podľa učenia islamu sú si všetci ľudia rovní. Moslimovia sa snažia akceptovať a dodržiavať toto učenie, avšak napriek tomu došlo k určitej diferenciacii v rámci moslimskej komunity. Tu vidíme, aký silný bol a je vplyv hinduistickej sociálnej stratifikácie. Väčšina moslimov nepovažuje rozdelenie spoločnosti v rámci svojej komunity za rovnocenné hinduistickému kastovnému systému, niektorí ho popierajú, alebo racionalizujú. Moslimskej kaste chýba, na rozdiel od hinduistickej, ideologický rámec a rigidná prepracovanosť. Moslimská spoločenská hierarchia je úzko spätá s rodovým príbuzenstvom.

Kastovníctvo medzi moslimami sa ujalo najmä v oblastiach severnej Indie (Uttarpradéš, Paňdžáb, Bengálsko), kde prebiehal tesný kontakt s hinduistickou spoločnosťou.

Podľa Imtiaza Ahmada⁶¹, základnými charakteristikami, ktoré tvoria skutočnú podstatu kasty sú : 1. kasta je endogamná, 2. zahŕňa profesionálnu špecializáciu, 3. má hierarchické usporiadanie, 4. kasta má ideologický, náboženský základ, ktorý implikuje obmedzenia v sociálnych stykoch a spoločnom stolovaní.

Podľa iných štúdií, je kasta, ako sociálna inštitúcia, charakterizovaná ako endogamná dedičná skupina lokalizovaná v rámci určitého regiónu, spojovaná s tradičným povoláním a reprezentuje premenlivý element hierarchickej štruktúry kasty.⁶²

Výnimky a modifikácie týchto charakteristík však môžeme nájsť v mnohých častiach Indie. Ohľadom endogamie Imtiaz Ahmad poznamenáva: „*Moslimské spoločnosti sú*

⁶¹ Ahmad, I. *Caste and Social Stratification among Muslims in India*. str. 4 (CSSMI)

⁶² Marková, D. *Caste – like Groups among Indian Muslims and their Involvement in Communal Tension*. In: Vavroušková, S. (ed.). *Religion and Society in India and Burma*. str. 59 - 82

endogamné. Príležitostne je povolené manželstvo medzi dvoma alebo viacerými spoločenskými stupňami, najmä vo vyššej spoločnosti, ale výskum dokazuje, že manželstvá takého druhu sú značne obmedzené a vyskytujú sa prevažne medzi skupinami, ktoré majú viac či menej rovnaké postavenie.“⁶³

Všeobecne môžeme konštatovať, že v rámci moslimskej kasty nie sú tak prísne dodržiavané záväzné normy sociálnych vzťahov, ktoré sú determinantné pre kastu, ako je to u hinduistov. Moslimská kasta nemá vyhranenosť kást hinduistických. Dagmar Marková poznamenáva, že termín kasta sa hodí len ako pracovný názov.⁶⁴

Termín kasta sa ujal aj v moslimskej spoločnosti a v bežnej konverzácii sa ľudia často na kastu pýtajú a podľa toho posudzujú človeka a ovplyvňuje to aj ich vzájomné správanie.

4.1.1 Štruktúra moslimskej komunity v rámci kastovného systému

Ghaus Ansari delí moslimskú spoločnosť do štyroch hlavných skupín: „*V súčasnosti je moslimská spoločnosť v Indii rozdelená do štyroch hlavných skupín. Sú nimi 1. Ašráfovia, ktorí sledujú svoj pôvod v cudzích krajinách ako Arábia, Perzia, Turkistán, alebo Afganistán, 2. hinduisti z vyšších vrstiev, ktorí konvertovali na islam, 3. miestne remeselnícke kasty a 4. konvertiti z kást nedotýkatel'ných.“⁶⁵*

Vo všeobecnosti je moslimská komunita tvorená dvoma skupinami - *ašráfmi* a *adžláfmi*. Toto rozdelenie vychádza z historického podkladu. Všeobecne pojem *ašráf* je užívaný medzi moslimami a predstavuje vyššiu triedu moslimskej spoločnosti a sú to potomkovia ne-indických moslimov. Pojem *adžláf* sa medzi moslimami nepoužíva, Vyskytuje sa v terminológii disciplín antropológie. (Ghaus Ansari⁶⁶ tento termín neužíva a namiesto neho hovorí o moslimských remeselníckych kastách.).

Indická moslimská obec sa skladá z asi 90 % sunnitov a 10 % šiítov. Ašráfovia môžu byť sunniti aj šiíti. Adžláfovia sú sunniti.

Prehľad delenia kást a podkást v Uttarpradéši pripájam ako prílohu na konci tejto práce (ako Príloha č. 1).

63 CSSMI. str. 5

64 NSJJVA. str. 114

65 Ansari, G. *Muslim Caste in Uttar Pradesh*. str. 31

66 Tamtiež.

4.1.1.1 Ašráfska skupina

Svojich predkov ašráfovia nachádzajú často v dobách dillískeho sultanátu, alebo hlavne v dobe mughlaskej ríše. Ťažko medzi nimi nájdeme „čistokrvných“ potomkov vtedajších príst'ahovalcov. Bežne dochádzalo ku zmiešaným manželstvám. V dobách Mughalského panstva svetlá farba pleti patrila k predstave o vlastnej nadradenosti⁶⁷. Peržania, Turci, Arabi a Uzbeki sa s obľubou nazývali Mughalmi a tvorili elitu vtedajšej spoločnosti. Dvorania u mughalského dvora si vyberali za ženy alebo konkubíny aspoň Kašmírčanky, aby ich deti mali patrične svetlú pleť a mohli sa vydávať za tzv. Mughalov. U moslimov indického pôvodu sa vyvíjal komplex menejcennosti. Po páde Mughalskej ríše však ostatne komplex menejcennosti prepadol aj vyššie kruhy moslimskej spoločnosti. Táto „bývalá elita“ teda tvorí skupinu ašráfov. Patria k nim aj ľudia, ktorí svoj pôvod odvodzujú ešte z dávnejších dôb. Niektoré skupiny ašráfov sa považujú za potomkov prvých moslimov, ktorí osídlili územia v južnej Indii (dnešná Kérala) a severnej Indii (Sindh).

Nájdu sa aj takí ašráfovia, ktorí si svoj neindický pôvod len pripisujú. Hovoríme o tzv. „ašrafizácii“. Hlási sa k nim asi polovica moslimov, avšak v skutočnosti má neindických predkov len asi 10 %.

Ašráfovia⁶⁸ sa delia do štyroch hlavných skupín: *sajjidovia*, *šejchovia*, *Patháni* a *mughali*. Každá skupina zahŕňa radu podskupín, ktoré sa považujú za navzájom odlišné a každá odvodzuje svoj pôvod od spoločného predka. Spoločné meno podskupiny ako *álví*, *abbásí*, *siddikí* atď., býva používané ako priezvisko.

Sajjidovia a šejchovia môžu tvoriť duchovenstvo, alebo vykonávať neremeselnícke povolanie. Obe skupiny sa považujú za potomkov arabov z Mekky a Medíny. Najvyššou podskupinou medzi šejchami sú *kuraiši*, ktorí odvodzujú svoj pôvod od kmeňa, z ktorého pochádzal Prorok Mohamed.

Patháni sa považujú za potomkov stredovekých afgánskych vládnucich dynastií. Pochádzajú z Afganistanu, alebo z paštunských kmeňov z Pakistanu.

Mughalovia, ako napovedá názov skupiny, sa hlásia k mughalskej dynastii, presnejšie k mughalskej šľachte. Ich hlavnými podskupinami sú *čughtái*, *uzbeci*, *tádzici*, *turkmáni* a *kizilbachšovia*.

67 Svetlá pleť je dodnes v Indii považovaná za ideál krásy a jej majitelia za príslušníkov vyšších spoločenských tried.

68 NSJJVA. str. 115

V Kérale sa k arabským predkom hlásia *thangalovia* (od Mohamedovej dcéry Fátimy), *arbíovia*, *mapillovia* atď.

Zvláštnu skupinu tvoria moslimskí Rádžputi (pôvodne hinduistickí konvertiti), ktorých postavenie je situované medzi ašráfmi aj adžláfmi, bližšie k ašráfom.

Ašráfovia nemajú priradené tradičné povolanie a škála ich povolání je veľmi pestrá.

Dodržiavajú endogamiu v rámci kasty a exogamiu, kde exogamnou skupinou je najužšia rodina (*gharána*). Preferujú sa sňatky bratranca a sesternice.

4.1.1.2 Adžláfska skupina

Skupinu adžláfov⁶⁹ tvoria miestny konvertiti, príslušníci remeselníckych kást, ktoré boli pôvodne hinduistické. Delia sa na profesionálne kasty.⁷⁰ Tradičné povolanie v rámci kasty zostalo väčšinou zachované. Niektoré remeselnícke kasty, ako mäsiari (*kassáb*), sú výlučne moslimské. Iné môžu mať moslimskú aj hinduistickú zložku.

Niekedy prechádzali na moslimskú vieru celé kastovné skupiny z nižších remeselníckych hinduistických vrstiev. Prvá z kást, ktorá prijala islam, boli tkáči (*mómindžuláhovia* / *móminovia* / *džuláhovia*). V hinduistickej kastovnej hierarchii stáli nízko, v moslimskej si postavenie zlepšili. Do kasty tkáčov sa pridružili aj skupiny konvertitov z nízkych a nedotýkateľných hinduistických kást, ktorí vykonávali podobné povolania (garbiary, práči, ...)

Zachovávajú prísne pravidlá endogamie, čo si priniesli z pôvodných hinduistických kastovných tradíc. Dodržujú tiež pravidlá exogamie v blízkom príbuzenstve. Veľmi zriedka, prakticky vôbec nie, sa vyskytujú sňatky medzi ašráfmi a adžláfmi.

O hierarchii medzi kastami, Dagmar Marková píše: „V hierarchii se uplatňují dvě kriteria. První je společensky uznávaná představa o čistotě a nečistotě, druhá je fyzická blízkost ašráfským kastám. Akrobati natové, kteří též vyrábějí bubny z kůže zvířat, stojí níž než tkalci a krejčí, kteří se ničeho nečistého nedotýkají. Pradláci, kteří perou špinavé prádlo, stojí značně nízko. Zpěváci a hudebníci stojí hned za tkalci, protože zpívají, hrají a tančí pouze pro ašráfy při rodinných oslavách, zatímco akrobati se předvádějí na veřejných prostranstvích komukoli.“⁷¹

Z hinduizmu prenikol do moslimského kastovného systému vplyv pojmu rituálneho,

69 Tamtiež. str. 114

70 Prehľad podkást v prílohe č. 1.

71 *Variace na Korán : Islám v diaspoře*. str. 126.

kastovného znečistenia. Ide o fyzické vyhýbanie sa kastám, ktoré vykonávajú nehygienické povolania ako zametači (*bhangī*). Teoreticky sa bhangī môže modliť v mešite (napríklad hinduistický nedotýkateľný do chrámu vstúpiť nemôže), ale prax je iná.

Medzi mnohými adžláfmi prebieha proces „ašrafizácie“⁷². Prispieva k tomu sťahovanie z vidieka do miest, zmeny remeselníckych špecializácií (aj vďaka zlepšeniu ekonomickej situácie), hypergamia (vydávanie dievčat do vyšších kást, umožnené ekonomickým vzostupom nižších kást). Príslušnosť k ašráfskej kaste sa demonštruje prispôbením priezviska a preberaním ašráfskych zvykov, ako je zahaľovanie žien, muži by mali mať fúzi a na hlave nosiť moslimskú čiapku. Vyskytuje sa však aj proces „deašrafizácie“, z ekonomických dôvodov, môže byť aj nedobrovoľný.

4.2 Rodina v moslimskej komunite

Islamom predpísané rituály dávajú moslimom v Indii pocit jednoty s celou islamskou obcou nazývanou *umma*. Indickú moslimskú obec by sme mohli ďalej rozčleniť na jednotky, ktoré zdieľajú spoločné špecifiká a to na obce regiónov, miest, vidiecke komunity, obyvateľov mestských štvrtí (*mahal / muhalla*), susedské spoločenstvá až najmenšiu jednotku tvorí rodina. Pokiaľ sú susedstvá oddelené a rodina je napríklad obklopená inými náboženskými komunitami, o to silnejšie sú väzby v rámci nej.

Rodina veľkorodinného typu je pre Indiu veľmi typický jav. V podstate život vo veľkorodine je praktikovaný medzi všetkými náboženskými komunitami. Dodnes má silnú tradíciu. Pod vplyvom modernizácie samozrejme vo veľkomestách život vo veľkorodine stráca popularitu, ale stále patrí medzi najviac frekventované (a určite aj najekonomickejšie) spôsoby spolužitia rodiny – rodín. Príbuzenská terminológia v rodine je prepracovaná a zložitá. Niektoré názvy sú v hindčine aj urdčine rovnaké, niektoré sa líšia. V prílohe č. 2 prikladám prehľad niektorých názvov v príbuzenskej terminológii.

Podľa rozšíreného názoru indický moslimovia striktne dodržiavajú základné dogmy islamu, ktoré vychádzajú zo *šaría*. V období modernizácie sa klasický model dodržiavania *šaría* postupne menil a vyvíjal na globálnejšej – celoindickej úrovni. Najmarkantnejšie to môžeme vidieť na postavení žien, vzdelaní a iných odvetviach

⁷² viac napríklad: *Variace na Korán : Islám v diaspoře*. str. 128

spoločenského pokroku. Prispel k tomu hlavne sekularizmus, Britská nadvláda taktiež prišla s novými myšlienkami a zákonmi.

Podľa skúmaní sociológov a antropológov to však neplatí bezvýhradne⁷³. Môžeme pozorovať rôzne aspekty rituálneho a náboženského života moslimov v rôznych častiach Indie

Sociálne zvyky sa okrem moslimských predpisov riadia lokálnymi tradíciami. V otázkach rodinného života, manželstva, rozvodu a delenia dedičstva sa v niektorých regiónoch (lokalitách) zákony šaría pod vplyvom miestnych tradícií zanedbávali.

Obyčaje v moslimskej rodine sú dosť podobné obyčajom v hinduistických rodinách. Spoločné božstvo v rodine je samozrejmosťou, ale v prvom rade to je život vo veľkorodine, kde platí, že synovia by mali ostať v spoločnom dome do smrti otca, ktorý je hlava rodiny. Starší má v rodine vždy vyššie postavenie, než mladší, nevesta prichádza do manželovej rodiny, je silné puto matky a syna. Najdominantnejšie postavený v rodinnej hierarchii je otec, hneď za ním najstarší syn, potom mladší syn atď. Sestra je vždy nižšie než brat, aj keď je staršia. Najhoršie na tom býva manželka najmladšieho syna. Rodina je patrilineárna a synovia ostávajú žiť s rodičmi pod jednou strechou a privádzajú si manželky. Dcéry bývajú vydávané v mladom veku. Rovnako ako u hinduistov majú výber partnera pre svoje dieťa na starosti rodičia. V súčasnosti si mnohí moslimovia vzdelaní a moderne zmýšľajúci hľadajú partnera sami. Postupne s modernizáciou sa dostali do obľuby zoznámenia cez inzerát. Ide samozrejme len o zoznámenie za účelom manželstva. V dnešnej dobe k tomu mnohí mladí (aj starší) ľudia využívajú internet.⁷⁴ Podobné stránky slúžia aj príslušníkom iných náboženských komunít. Na takejto "zoznamke" záujemca udáva základné informácie o sebe : vierovyznanie, vek (je obmedzený od 18 – 55 rokov), štát, materinský jazyk, profesiu a v neposlednom rade príslušnosť ku kaste. K poslednej kategórii patria aj náboženské školy a smery ako napríklad *hanafijsky sunnita*. Záujemca si môže vybrať z ponuky ašráfskych kást, kasty adžláfske sú označené ako "other – muslim".

Manželka vzhladá k svojmu manželovi s úctou, ako to je zvykom v celej indickej spoločnosti a je to jedna zo základných vlastností, ku ktorej je vychovávaná dcéra.

⁷³ K tomuto záveru dospeli prispievatelia v : Ahmad, I., *Family, Kinship and Marriage among Muslims in India*. New Delhi: Manohar.1976.

⁷⁴ Napríklad internetové stránky : <http://www.matrimonialsindia.com/> , <http://muslim.matrimonialsindia.com/> (dostupné : 24.1. 2010)

Postavenie muža sa spája s termínom *izzat*⁷⁵, je to slovo arabsko – perzského pôvodu a znamená „česť“. Môže to byť osobná individuálna hodnota, ale taktiež môže prezentovať kvalitu rodiny, alebo skupiny. Pre muža je veľmi dôležité správať sa tak, aby bola česť rodiny neporušená. Muž sa musí starať o rodinu po ekonomickej stránke, a taktiež ju musí ochraňovať a vlastne aj kontrolovať počínanie jej členov, hlavne členiek. S pojmom *izzat* sa spája obyčaj zvaný *pardá*, zahaľovanie a segregácia ženy (viac v kapitole o postavení ženy). Tieto dva termíny nám evokujú typickú indickú črtu (vlastnú aj hinduistom), ktorá prezentuje pravidlá, ako sa správať v rodine a zachovávať jej česť a ako sa správať v živote vôbec.

Niekedy ale moslimská rodina nevykazuje všetky typické znaky hinduistickej veľkorodiny, napríklad nemusí u moslimov platiť pravidlo spoločného vlastníctva, nemusí byť rodinná rovnaká profesia, spoločná pokladňa, spoločné výdaje, spoločné bývanie tiež nie sú vždy bežné. Hierarchické vzťahy sa udržujú aj na diaľku. Vzťahy nielen v rodine, ale aj v širšom príbuzenstve sú podobné ako u nemoslimov, rozdiely sú skoro nerozpoznateľné. Tieto vzťahy nefungujú na základe náboženskej doktríny, ale sú súčasťou širšieho kultúrneho komplexu, ktorý zahŕňa všetkých obyvateľov toho ktorého regiónu.

4.2.1 Zvyky a prechodové rituály

Obrady spojené s manželstvom sú sprevádzané zvykmi a rituálmi, ktoré komunity po generácie vstrebávali z miestnych tradícií. Islam predpisuje obrad zvaný *nikáh*, ktorý znamená „svadba“, a bežne sa vyskytuje u moslimských skupín. Tento obrad, ktorý pečatuje manželský zväzok však funguje bok po boku s lokálnymi svadobnými zvykmi.⁷⁶ Vplyv miestnych tradícií je zrejmý z toho, že niektoré moslimské zvyky sú takmer (alebo úplne) totožné s miestnymi hinduistickými zvykmi. Pri svadbe to môže byť napríklad : obrad odovzdávania, piesne spievané ženami a rituálny očistný kúpeľ pre nevestu a ženícha.⁷⁷ Nepekný je už ale zvyk , taktiež prebratý od hinduistov , dávať dcére pri svadbe veno, čo sa v moslimských krajinách deje práve opačne.

Manželstvo bratranca a sesternice, v dnešnom západnom svete hojne diskutovaná

⁷⁵ Mandelbaum, David G. *Women's seclusion and men's honor : sex roles in north India, Bangladesh, and Pakistan*. str. 20

⁷⁶ Svadobné zvyky skúmali prispievatelia publikácie : Ahmad, I. *Family, Kinship and Marriage among Muslims in India*.

⁷⁷ Podľa výskumu v Kérole – Victor S. D'Souza. *Kinship Organization and Marriage Customs among Moplahs on the South – West Coast of India*. In : Tamtiež. str. 157

tematika, sa ale môže vyskytnúť aj u niektorých hinduistických rodín. Neplatí však bezvýhradne pre všetkých moslimov. Dokonca medzi kastou *Meo* v severovýchodnom Rádžastháne je takýto vzťah považovaný za incest.⁷⁸

Keďže nevesta prichádza do rodiny manžela, je to istá výhoda, keď si dievča vezme bratranca. Prichádza totižto do rodiny, kde nie je neznáma a kde sa k nej správajú vľúdne.

Dodnes moslim môže mať až štyri manželky (polygamia nie je úplne cudzia ani u hinduistov), pričom žena nemá legálne právo proti tomu namietat', musí ale (aspoň by mala) súhlasiť s príchodom novej manželky. Z ekonomických dôvodov polygamia takmer nie je praktikovaná, napríklad v bigamii žijú sotva 2 % indických moslimov.⁷⁹ Muž sa môže rozviesť kedykoľvek, len vyslovením slova *talák* „rozvádzam sa s tebou“, trikrát za sebou. Kedykoľvek, kdekoľvek a bez svedkov, dokonca aj cez telefón. Nie je od neho požadované, aby podporoval manželku okrem tzv. obdobia *iddat*, ktoré trvá tri mesiace a pár dní. Keď sa muž rozvedie, musí žene zaplatiť *mahr*, čo je suma dohodnutá pri svadbe. Avšak pokiaľ nechce zaplatiť *mahr*, nemusí sa rozviesť, ale môže si vziať ďalšiu ženu. Z toho logicky vyplýva, že žena má v každom prípade nižšie sociálne postavenie. Žena môže požiadať o rozvod, ale rozvedie sa iba so súhlasom manžela.

Žena môže dediť (po rodičoch, manželovi), ale napríklad tak jako v Bhópálskom regióne (Madhjadpradéš) v Nimkhere, medzi niektorými skupinami moslimov je právo v zhode s miestnou tradíciou a žena nemože dediť vôbec⁸⁰.

Ďalším spoločným znakom s hinduistickou komunitou je túžba po narodení syna, budúceho živiteľa rodiny. Ale neprejavuje sa v takej veľkej miere a nie je to dôsledok islamu, pretože samotný Prorok Mohamed nemal syna (pravdepodobne sa mu narodili dvaja, alebo traja, ale umreli v detskom veku), mal len štyri dcéry. Preto mať dcéru je pre moslima „povinnosť“, je to požehnanie. S počatím syna sa spájajú rituály (majú zaistiť mužské pohlavie dieťaťa, ale aj napr. zdravie dieťaťa), ktoré sa vyskytujú v hinduistickej komunite. Ženy patriace ku skupine šiítskych *asna* – *ašaríou* v Lakhnaú, sa za účelom narodenia syna, chodievajú modliť k súfijským

78 Zvyky v kaste Meo študoval : Partap C. Aggrawal. *Kinship and Marriage among the Meos of Rajasthan*. In : Tamtiež, str. 265 - 296

79 *Variace na Korán : Islám v diaspoře*. str. 104

80 Doranne Jacobson : *The Veil of Virtue: Purdah and the Muslim Family in the Bhopal Region of Central India*. In : *Family, Kinship and Marriage among Muslims in India..* str. 169 - 215

svätyniam, alebo sa uchylujú k magickým praktikám.⁸¹

Po narodení dieťaťa, mu maulví, alebo niektorý príbuzný, pošepká meno Alláhove. Malé dieťa je pod ochranou anjelov. V 8. - 10. mesiaci života dieťaťa sa koná obrad oholenia hlavičky. Obriezka chlapca sa konáva v jeho siedmom roku (podobne ako bráhmanský zvyk zavesenia posvätnej šnúry *upanajana*). Tieto rituály majú aj svoje ekvivalenty v hinduistických tradíciách. V niektorých regiónoch ku pôrodu prichádza pôrodná baba – hinduistka z nízkej kasty. Dieťa by malo byť kojené maximálne dva a pól roka. Pre príklad, o rituáloch po narodení dieťaťa, Dagmar Marková píše : " *Ve 14. - 16. týždni po porodu sa matka poprvé modlí zvláštnu modlitbu ďaku, čímž definitívne končí obdobie poskvrnenosti. Kojenec je po celú dobu rôznymi magickými prostriedkami, zejména vykuřováním, chráněn před uřknutím. Významným obřadem je načernění okrajů výček surmou, které má provést sestra mladé matky (rovněž z toho je znát, že i rituálně je důležité je mít sestru, tedy více dcer v rodině). Mezi 8. a 10. měsícem věku se dítěti oholí hlavička – váhu oholených vlásků dostane holič, provádějící úkon, ve zlatě, stříbře, nebo penězích. Matka dostává dárky od tchána. Je-li dítě holčička, propíchnou se jí zároveň ouška. Za chlapce se obětují dvě ovce, nebo kozy, za děvče stačí jedna. Maso je rozdáno přátelům a známým.*"

Pôrodnosť býva vysoká, ako ostatne v celej Indii. Medzi niektorými ašráfmi, intelektuálmi a moderne zmýšľajúcimi párami sa ujalo plánovanie rodiny. Ortodoxní moslimovia ho odsudzujú, priam sa ho boja. Údajne môže viesť k zmenšeniu komunity a na jej úkor k nárastu počtu hinduistov. Moslimovia sú tak či tak menšinou a v prospech "nevymiznutia" moslimskej komunity sa zasluhujú nižšie remeselnícke kasty, ktoré mávajú najpočetnejšiu rodinu.

Po smrti, teda pri pohrebe sa lokálne tradície s moslimskými líšia. Moslimovia sa riadia učením islamu o posledných veciach človeka a hinduizmus vychádza z predstavy o cyklickom čase a karmanovom zákone. Hinduisti mŕtvych spaľujú a veria, že duša zomretého sa znova vráti na svet v novom prevtelení. Moslimovia veria v súdny deň a hrobka, kde sa pochovávajú, im slúži na čakanie na jeho príchod. S moslimskými cintorínmi (*kabristán*) sa spája problém, v Indii stále závažnejší, preľudnenia. Niekedy sa cintoríny (v mestách) premieňajú na parky, alebo sú zastavané.

81 *Variace na Korán : Islám v diaspoře.* str. 106

Niektoré zvyky sú natoľko ovplyvnené miestnou tradíciou, že bývajú nerozpoznateľné od zvykov nemoslimských komunit, v tom istom regióne.

Podľa niektorých pozorovateľov pod vplyvom islamizácie, sú tradície utlačované do pozadia a nahradzované zvykmi zo *šaría*. Na druhej strane zas sa niektorí moslimovia z vyššej spoločnosti, pod vplyvom modernizácie, prispôsobujú modernej spoločnosti a napríklad prestávajú nosiť burky, populárne u nižších vrstiev.

Proti synkretickým vplyvom bojujú predstavitelia ortodoxného islamu. Vadí im napríklad aj hlasný spev žien (tie by mali zachovávať pardu a nemal by ich nikto počuť), slávenie osláv tancom, spevom a prílišnou radosťou. To sú vraj javy prevzaté od nevercov.

4.2.2 Postavenie ženy v moslimskej komunite

Je postavenie moslimskej ženy v rámci indickej spoločnosti horšie než postavenie hinduistky? Odpoveď je nejednoznačná. Postavenie ženy v Indii všeobecne, je zložitá. Z pohľadu západnej civilizácie až nespravodlivé. Treba si uvedomiť, že situácia moslimskej ženy je aj v tomto prípade ovplyvnená nábožensko – sociálnym synkretizmom. A taktiež je potrebné poznamenať, že tak ako celá indická spoločnosť, aj moslimská komunita je rozmanitá a prechádza zmenami, vyvíja sa. Je obtiažne, priam nemožné definovať postavenie moslimky v rámci celej Indie.

Ženy taktiež prispeli na formovanie moslimskej komunity. Medzi prvými moslimkami boli miestne dievčatá z nízkych hinduistických kást, ktoré sa vydávali za moslimov z cudzích zemí. Prestupovali na islam, ale niesli si so sebou aj niečo z pôvodnej viery, najmä zvyky tzv. "malej tradície". Boli to hlavne zvyky a rituály spojené s domácim kultom, čo sa vo výraznej miere podieľalo na špecifikácii indického islamu. Do Indie taktiež prichádzali cudzinky, či už rodinné príslušníčky, alebo otrokyne.

Pri pohľade do histórie nájdeme medzi vládnucimi vrstvami aj výrazné ženské osobnosti. Za zmienku stojí sultána *Razija*⁸² (1236 - 1240), jediná moslimka na tróne. Nepriamo však vládla, popri svojom manželovi Džahangírovi, ktorý bol väčšinu času indisponovaný (z omamných látok), *Núrdžahán* (1577 - 1645) a zaujímavou bola aj jej nasledovnica a neter, *Mumtázmahal* (1593 - 1631), práve pre ňu dal jej manžel,

82 Razija Bégam, dcéra sultána Iltutmíša, zomrela násilnou smrťou.

cisár Šáh džahán postaviť hrobku Tádž Mahal.

Moslimovia priniesli aj nové jedlá, nové spôsoby odievania, ale aj zvyk zahaľovania žien. "*Pardový obyčaj*" je typický jav týkajúci sa moslimských žien, avšak jeho stopy nájdeme v dobách dávno predmoslimských. O hinduistickom zvyku segregácii žien Dagmar Marková píše: "*Víme, že už podle Manua měla být žena stále hlídána a střežena. Zmínka o ženské a mužské části paláce se vyskytla už v Rámájane kolem počátku křesťanského letopočtu. Náznaky zahaľování žen byly v Indii dávno před islámem, spočívalo však jen v částečném stažení okraje sári přes obličej v přítomnosti cizích mužů. Skutečnou izolaci žen si mohli dovolit jen bohatí a urození.*"⁸³

Systém zahaľovania žien sa však v Indii, presnejšie v severnej Indii, pevne ustanovil až za pôsobenia islamu. V 14. storočí už bol zvyk *pardy* vžitý ako v moslimskej, tak aj v hinduistickej spoločnosti. Zvyk zahaľovania je založený na učení Koránu. Aj keď je to téma diskutovaná, Korán to vyslovene neprikazuje, len doporučuje, aby si žena pritiahla závoj k telu (môže to však znamenať len to, aby sa žena neobliekala "príliš" vyzývavo).

Parda je slovo perzského pôvodu a znamená "záclona, záves, závoj". Život "v parde" má širší význam. Patrí tam zahaľovanie žien látkou – šatkou zvanou *hidžáb* (zakrýva vlasy a krk, tvár zostáva nezahalená), v Indii je stále viac populárna *burka*, je to vlastne "šat", väčšinou je čierny, ktorý zahaľý komplet celú ženu (nie je jej vidieť ani tvár, ona sama pozerá na svet cez "sieťku" – závoj *nakáb*). Najprísnejší pardový obyčaj predstavuje úplnú izoláciu ženy v "ženskej časti" domácnosti (vyskytuje sa aj u hinduistov).

Význam tohto zvyku je vysvetľovaný tým, že ochraňuje ženu pred hrozbami vonkajšieho sveta a ochraňuje rodinnú česť.

Ženskej časti domu sa u moslimov hovorí *zanána*⁸⁴. Znamená "ženský, ženské komnaty" (mužskej časti domu sa hovorí *mardána*). V minulosti bolo toto miesto považované za skutočne tajomné. Vstup nebol povolený pre cudzincov a mužov (okrem rodinných príslušníkov, doktora atď). Vstup je ale povolený ženám a tak sú to práve bádatelky, ktoré študujú život "za záclonou". Tieto, väčšinou priestranné obydlia s vnútorným dvorom, nemávali dvere, miestnosti boli oddelované závesmi – pardami, odtiaľ vznikol termín "pardový obyčaj". Zanány existujú dodnes. Nejde však

83 Dagmar Marková. *Hrdinky Kámasútry : Historie indické ženy*. str. 85

84 Marková, D. *Hrdinky Kámasútry : Historie indické ženy*. str. 116

o izoláciu jednej ženy, ale skupinky žien, ktoré žijú v spoločnej veľkorodine (kedysi išlo aj o háremy), ale taktiež sa môžu ženy navzájom navštevovať, ženskú spoločnosť môžu užívať bez obmedzenia. Život v zanáne si môžu dovoliť majetnejšie rodiny, kde žena nemusí pracovať mimo domov a pod. A takých majetných rodín, ktoré by mali na zanánu priestory, je málo.

Dnes sa parda prejavuje práve nosením burky. Z ekonomických dôvodov, keď žena musí opustiť domov, kvôli nákupom a podobne, jej burka zaistí, že zostane úplne inkognito. Pod burkou nosievajú moslimky tradičný odev, dlhú nohavicovú sukňu (*garára*), alebo nohavice (*šalvar*), alebo vlastne čokoľvek, v čom sa cítia pohodlne (aj tak to zostane zakryté)

Zvyk nosenia burky v súčasnosti ustupuje vo vyšších sociálnych vrstvách moslimskej komunity, ale na druhú stranu získava na popularite medzi sociálne a ekonomicky slabšími vrstvami. Avšak tak ako je rozmanitá celá India, tak rozmanité sú údele žien. Napríklad tam, kde je silný vplyv lokálnych tradícií, dodržiavať pardový obyčaj nie je potrebné. Skoro všetky moslimky si nejakým spôsobom kryjú hlavu (aspoň šatkou), je to však podobné ako u hinduistiek, ktoré k tomu využívajú okraj *sári* (Tradičný odev indických žien, nosia ho aj niektoré moslimky, je dodnes veľmi obľúbený. Je to vlastne dlhý pruh látky, býva farbený, zdobený atď.)

V čom je istým spôsobom postavenie moslimky lepšie než hinduistky, je status vdovy. Podľa moslimskej tradície sa vdova môže znova vydať, dokonca jej to je odporúčané (aj Mohamedova prvá žena Chadžídža bola vdova). U hinduistov je postavenie vdovy skutočne zlé, priam tragické.

V súčasnosti sa neustále prejavujú modernizačné snahy o zlepšenie situácie žien v moslimských aj hinduistických kruhoch. Operujú feministické hnutia, ale aj štát sa snaží v spoločnosti presadiť myšlienky sekularizmu a rovnosti pohlaví.

Mandelbaum cituje výrok Džaváharlála Néhrúa: „*Som presvedčený, že progres dnešnej Indie by mohol a mal byť hodnotený podľa progresu indických žien.*“⁸⁵

85 Mandelbaum, David G. *Women's seclusion and men's honor : sex roles in north India, Bangladesh, and Pakistan*. str. 1

5. MODERNIZÁCIA A SÚČASNOSŤ INDICKÝCH MOSLIMOV

5.1 Modernizácia v moslimskej komunite

Už od čias Britskej nadvlády India reaguje na vplyv západnej kultúry modernizačnými tendenciami. Vo veľkom sa rozvinuli po získaní nezávislosti. Za procesmi ekonomického rozvoja a sociálnych zmien v tradičnej (prevažne hinduistickej) indickej spoločnosti, nezaostáva ani moslimská komunita.

Tradičné islamské učenie vždycky odsudzovalo tzv. *bidá* - nové zvyky a nové spôsoby správania a islamskí poprední predstavitelia hneď kritizovali (a stále kritizujú) akékoľvek snahy o inováciu. Takže sú tu na jednej strane pokrokovito zmýšľajúci moslimovia, väčšinou z intelektuálnych kruhov, a na strane druhej predstavitelia ortodoxného islamu. Avšak pokiaľ sa inovácia v spoločnosti presadila a získala na obľube, bola akceptovaná, čato aj dodatočne požehnaná náboženskými autoritami.

Nad otázkami modernizácie sa moslimovia začali zamýšľať po krutom potlačení protibritského povstania (1857 – 1859). Keďže boli moslimovia najviac činní v tomto odboji, najviac na nich doľahli represálie po britskom víťazstve. Dovtedajší úradný jazyk perština bola nahradená angličtinou. Moslimovia, ktorí si chceli zachovať vyššie postavenie a zamestnanie, museli pristúpiť na európsky spôsob vzdelávania.

Jedným z hlavných determinantov pokroku je vzdelanie. Moslim získava tradičné vzdelanie na moslimských školách *madrasách*⁸⁶. Majetnejší moslimovia radšej posielajú deti do škôl štátnych. O pokrok vo vzdelávaní sa v 19. storočí najviac zaslúžil *Sir Sajjid Ahmad Chán* (1817 – 1898), ktorý v roku 1875 založil *Alígharské učilište*⁸⁷, ktoré sa neskôr pripojilo ku hnutiu za nezávislosť Indie.

Všeobecne prevláda názor, že to, čo je hlavnou príčinou negramotnosti moslimov, je chudoba. Ale napríklad v prípade edukácie žien im v ceste za vzdelaním stoja hlavne náboženské predstavy o postavení ženy v rámci spoločnosti a už spomínaný pardový obyčaj. Priekopník moderného ženského vzdelania bol *Šejch Abdulláh*, ktorý založil dievčenskú školu, v ktorej sa, pochopiteľne, musela dodržiavať *parda*.

Pokrokom doby je, že ženy môžu dochádzať do zamestnania. Najvhodnejšia profesia je asi učiteľka na dievčenskej škole.

86 Pred obdobím modernizácie to bol jediný typ školy pre moslimov. Sú to aj inštitúcie miestneho duchovného vedenia náboženskej obce.

87 Alígharská Moslimská Univerzita je situovaná v meste Alíghar, 130 km juhovýchodne od Dillí. Dodnes je najvýznamnejšou moslimskou univerzitou v Indii a intelektuálnym a kultúrnym centrom.

Čo sa týka rodenia detí, niektorí moslimovia z vyšších kruhov akceptujú plánovanie rodiny⁸⁸

Súčasná modernizácia je vlastne snaha o rovnováhu medzi pôvodnými a novými hodnotami. Je to proces individuálny aj skupinový, kladie si ciele skôr racionálne než náboženské.

5.2 Súčasný vzťah medzi náboženskými komunitami

V súčasnosti populácia moslimskej menšiny v Indii percentuálne narastá. Z prieskumov však vyplýva, že moslimovia sú chudobnejší.

Majú nižšie vzdelanie a je u nich vyššia negramotnosť. Čo sa týka celkového pohľadu na ženy, tie sú tiež u moslimov menej vzdelané a trpia aj väčšou chudobou. Celkovo je u moslimov vyššia nezamestnanosť.

Ortodoxný islamský spôsob života vedie moslimskú komunitu k zomknutosti, ba až k izolácii. Niekedy sa v súvislosti s ortodoxným islamom hovorí aj o moslimských „ghettách“, v ktorých sa izolácia len prehĺbuje a prehĺbuje sa priepasť medzi moslimami a hinduistami. V týchto oblastiach sa moslimské rodiny a rodiny príslušníkov iných náboženstiev veľmi nenavštevujú, ani v oblastiach, kde žijú tieto kultúry v nepatričnej blízkosti. Takže sa navzájom ani nepoznajú.

Predstavy o moslimoch medzi prostým obyvateľstvom sú často skreslené (ovplyvnené médiami, televíziou a populárnymi filmami).

Podľa prieskumu indického novinára Naqvi-ho, je stereotypná predstava moslima , ako ju podávajú médiá, takáto : *„Jednak priopilý požitkář žvíkající betel, pokuřující vodní dýmku a potácající se mezi konkubínami a tanečnicemi, jednak špinavý nemytý krutý řezník, který má několik žen a množí se jako králík.“*⁸⁹

Ďalej k nevábnnej reputácii prispievajú predstavy o teroristoch, o tom, že moslimovia sú násilníci, ich ženy chodiace v burkách nemajú doma žiadne práva a sú týrané, utlačované. Ostatne tieto názory zdieľajú aj mnohí obyvatelia západu.

Pre hinduistu nie je jednoduché preniknúť do moslimskej spoločnosti, a vlastne o to ani nemá záujem, ani dôvod. Moslima vníma, že je jednoducho iný. V radoch hinduistov aj moslimov sa nájdu jedinci, ktorí vyzývajú jednotlivých členov týchto

88 Problematikou plánovania rodiny u moslimov sa zaoberá : Khan, M. E. *Knowledge, Attitudes and Practice of Family Planning among muslims in and Urban Setting*. In : Ahmad, I. *Modernization and Social Change among Muslims in India*. str. 253 - 272

89 NSJJVA. str. 162.

náboženstiev, aby prekonalí vzájomné odcudzenie a začali sa navzájom viacej poznávať (napríklad prostredníctvom kultúry).

Niekedy až vtipne vyznievajú hlášky ortodoxných moslimov, že hinduistická populácia sa stále viacej „množí“, aby pohltila moslimskú komunitu. A na druhej strane hinduistickí fundamentalisti to isté tvrdia o moslimoch.

5.2.1 Fundamentalizmus

Fundamentalizmus je prejav najdogmatickejšieho a najkonzervatívnejšieho smeru súčasného náboženstva. Vyskytuje sa vo všetkých náboženstvách s dogmatikou.

Indický moslimský fundamentalizmus sa od 80. rokov 20. stor. začal výraznejšie ozývať. Vplyv na to má aj fundamentalizmus v ostatných moslimských krajinách. Susedných moslimských krajín sa obávajú hinduisti, ktorí majú obavy z rozpínavosti islamu a „dehinduizácie“, pretože India je obklopená moslimskými krajinami (hlavne zo strany Arabského mora). To posilňuje predstavu o hinduistickom nacionalizme a ako reakcia na to je zasa zdôrazňovanie jednoty moslimov, (náboženskej, kultúrnej). Práve náboženstvo a kultúra, ktorá má podklad v náboženstve, predstavujú základné rozdiel (a základné problémy z toho vyplývajúce) medzi moslimami a hinduistami v Indii. Nejde tu však o veľký genetický rozdiel, keďže, ako som spomínala v kapitole o kastách, takmer všetci moslimovia majú miestny indický pôvod.

Predstavy fundamentalistických a militantných hinduistických skupín o islame, sú takéto: Moslimovia sú zradcovia, lebo si vynútili rozdelenie Indie. Z Pakistanu a Bangladéša boli hinduisti vypudení a Mahátma Gándhí sa dopustil zrady na vlastnom národe, lebo trval na tom, aby moslimovia z Indie vyhnaní neboli. Indickí moslimovia majú propakistánske city. Moslimovia stavajú svoje náboženstvo nad národ a Korán nad ústavu. Sú dedične netolerantní a nepripúšťajú žiadnu kritiku islamu. Sú ochotní byť bábkou v rukách Pakistanu. Správajú sa ako „národ v národe“. Vážia si tých moslimských vládarov minulosti, ktorí prenasledovali hinduistov. Príliv nelegálnych moslimských migrantov z Bangladéša ohrozuje bezpečnosť Indie. Moslimovia neobmedzujú pôrodnosť, takže môžu časom prevažne prerásť väčšinu. Moslimskí lídovia sa snažia diktovať indickej vláde zahraničnú politiku. India je obklopená nebezpečnými moslimskými krajinami. Dalej obviňujú indickú vládu, za nadržovanie moslimom, pretože od nich nie je požadované dokazovanie sekulárnosti, ale hinduista

ju musí údajne neustále dokazovať.⁹⁰

Názory a postoje jednoduchých, alebo prostých Moslimov voči Hinduistom sú miernejšie. Napríklad: v období mieru je správne priateľiť sa s hinduistami, jest' spoločne s nimi, pracovať, ale aj počúvať Bhagavadgitu. Ale môžu zbit' hinduistického chlapca, ktorý píska na moslimské dievča, ale zbit' aj hinduistu, ktorý zosmiešňuje Alláha. V období konfliktov je správne poskytnúť ohrozenému hinduistovi útočisko. Nie je správny vzťah moslimského dievčaťa s hinduistom. Väčšina odsudzuje znásilnenie, alebo zabitie hinduistky v dobe náboženských zrážok.⁹¹

5.2.2 Interakcie s hinduistickou komunitou

Väčšina moslimov má o spolunažívaní s ostatnými komunitami v Indii svoju predstavu a nemajú s tým nejaký veľký problém. Musia byť ale splnené tieto podmienky: každá náboženská komunita musí mať presne stanovené hranice, nesmie zasahovať do rodinného súkromia inej komunity a nesmie sa dotýkať symbolov náboženskej identity. Moslimovia sú ochotní rešpektovať hinduistické symboly náboženskej identity. Nepokoje a problémy medzi moslimami a hinduistami vznikajú pri pocite ohrozenia náboženskej identity. Konkrétne asi navýraznejší problém predstavuje konflikt okolo Báburovej mešity v Ajódhji⁹² 6.12. 1992 ju zdemolovali hinduistickí fanatici v mene „reštaurovania Rámovho rodiska.“ Na to reagovali moslimovia protestami no a výsledok bol pogroma na Moslimov, ktorú rozpútala najmilitantnejšia organizácia politického Hinduizmu – *Šivséna* (Šivádžiho armáda) Ďalej nasledovali udalosti, pri ktorých už malé podráždenie vyvolávalo spomienku na demoláciu mešity a hnev v mysliach Moslimov a následná reakcia Hinduistov. Táto udalosť je ukázkou zasiahnutia väčšinového fundamentalizmu, ktorý jedná z pozície prevahy a sily, a nezasahovania sekulárneho štátu do náboženských záležitostí.

Konflikty a násilnosti ohľadom Báburovej mešity sa ťahajú dodnes a o život pri nich prišlo niekoľko tisíc ľudí.

Jeden z najväčších problémov predstavuje moslimské podsvetie, najmä v Bombeji.

⁹⁰ Tamtiež. str. 162

⁹¹ Tamtiež. str. 163

⁹² Tamtiež. str.166.

Medzi členov militantných organizácií patria spravidla ľudia chudobní s malým alebo žiadnym vzdelaním a preto ich tieto spoločenstvá ľahko manipulujú a lákajú ich na sľuby o lepšej budúcnosti.

Militantní moslimskí fundamentalisti sa neštítia ani teroristických útokov. Za útokmi väčšinou stoja členovia Armády spravodlivých (AS) (*Laškar-e-táiba*)⁹³. Je to pôvodne pakistánske hnutie, v samotnom Pakistane zakázané v roku 2002.

Neustále sa vyhrocujú medzináboženské konflikty pri stavbách chrámov a určovania ku ktorej náboženskej skupine právoplatne náležia (napríklad aj mauzóleum Tádžmahál je predmetom sporov).

Špecifická je problematika Kašmíru, ktorá siaha do doby rozdelenia na Indiu a Pakistan a pretrváva až dodnes. Moslimovia tvoria v Kašmíre, väčšinu, asi 67 % obyvateľov. Kašmír je najväčším, aj keď nie jediným ohniskom sporu medzi Indiou a Pakistanom. Vždy, keď sa znovu objaví napätie medzi Indiou a Pakistanom, vzrastie v Indii nepriateľstvo voči Moslimom. V Kašmíre je činná najmä AS. Jej členovia sú podpísaní pod veľkým počtom teroristických útokov a tisíckach životov. Začiatkom 3. tisícročia sa hovorí o „Talibanizácii Kašmíru“. V tejto dobe tam začala operovať organizácia „Armáda sily“ (*Laškar-e-džabar*, úderná militantná skupina AS.)

Armáda spravodlivých stojí aj za myšlienkou vytvorenia „Zemi mughalských Moslimov - *Mughalstán*. Takisto stojí za mnohými útokmi, napríklad v Červenej pevnosti v Dillí (rok 2000), na indický parlament (rok 2001), v Džammú napadli hinduistických pútnikov (rok 2003), v Dillí séria bombových útokov (29.10.2005) K týmto útokom sa prihlásila filiálka AS – „Moslimská revolučná fronta“ (*Islámí inkilábí maház*). Našťastie tieto útoky nevyvolali výbuch protimoslimských nálad, ako sa toho obávali bezpečnostné zložky.

Posledné závažné vražedné teroristické útoky, ktoré otriasli celým svetom sa odohrali v Bombaji 26.11. až 29.11.2008. Umrelo pri nich najmenej 173 ľudí, a najmenej 308 bolo zranených. Boli to koordinované útoky a bolo ich viac než 10. Útočníci boli mladí chlapci vycvičení v Pakistane. Pakistan najskôr poprel, že útočníci pochádzali z Pakistanu, ale 7.1.2009 nakoniec pakistanská vláda uznala, že útočníci boli z Pakistanu. Jediný zadržaný (ostatní boli zastrelení) je Adžmal Kassab, ktorý bol odsúdený na trest doživotia. V Indii dochádza k útokom a zrážkam z náboženskej nenávisťou často, ale táto udalosť sa skutočne dostala do médií celého sveta. Teroristi

⁹³ Tento preklad sa ujal v angličtine, presnejšie by to malo byť „armáda kajúcnikov / obetavcov“. viz : Tamtiež. str. 170

neútočili proti konkrétnej náboženskej komunite, ale napadli miesta, kde sa vyskytujú cudzinci zo západu a mnohých zranili či zavraždili.

K nezhodám a násilným interakciám dochádzalo aj medzi moslimami a inými náboženskými komunitami v Indii (sikhovia v Pandžábe a Kašmíre, katolíci v južnej Indii, buddhisti v Ladakhu, atď.) , nie však v takej veľkej a závažnej miere ako s hinduistami.

Zrážky medzi náboženskými komunitami, tzv. komunalistické zrážky, sú smutným príkladom nepochopenia a nenávisťi medzi nimi. V radoch hinduistov aj moslimov sa nájdu jedinci, ktorí vyzývajú jednotlivých členov týchto náboženstiev, aby prekonalí vzájomné odcudzenie a začali sa navzájom viacej poznávať. Medzi bežnými ľuďmi, spoluobčanmi sa určite vytvárajú priateľstvá, taktiež v práci spolu pracujú ľudia rôznych vierovyznaní. Aj kultúra je cestou ako dokázať, že spolunažívanie a spolupráca je možná. Súčasná literatúra sa tiež zaoberá spolunažívaním náboženstiev v Indii a vôbec životom rôznych náboženských komunít a sociálnych vrstiev. Autori, ktorí sú hinduisti a píšu aj o moslimoch, o nich píšu s pochopením a s realizmom. Moslimovia sú činní vo všetkých odvetviach umenia. Spomeniem len pár osobností. Napríklad medzi modernou maliarskou školou progresivizmu excelujú M. F. Husain, S. H. Raza, Akbar Padamsí. Moslimsko – indický pôvod majú aj urdsky píšuca spisovateľka Kurratulain Haider, spisovateľ a žurnalista M. J. Akbar, svetoznámy spisovateľ Salman Ruší hudobníci A. R. Rahman, Zakir Hussain a osobnosti filmového priemyslu (hlavne v Indii nesmierne populárny *bollywoodsky* filmový priemysel⁹⁴), napríklad herec Šáh Ruch Chán, režisérka Farah Khan a mnohí ďalší.

Mosimovia sa podieľajú aj na politike Indického štátu. Napríklad Zakkir Hussain, bývalý rektor Allígharskej univerzity, bol tretím indickým prezidentom (v období 1967 – 1969) a predposledným prezidentom bol taktiež moslim, významný vedec, A. P. J. Abdul Kalam (vládol v r. 2002 – 2007).

⁹⁴ Mnoho bollywoodskych hercov je moslimov, väčšinou hrajú role hinduistov, ale vo svojom súkromí si zachovávajú svoju vieru. Samozrejme však sú vystavení kritike ortodoxných moslimov.

6. ZÁVER

Opísať všetky sféry života v moslimskej komunite je pre bakalársku prácu veľmi náročné, keďže téma moslimskej komunity v Indii je značne široká. Ja som sa snažila zachytiť podstatu tejto komunity z pohľadu dejín, náboženských a spoločenských tradícií. Koexistencia islamu s miestnymi náboženstvami a lokálnymi zvykmi v Indii dodala moslimskej komunite na jej špecifickosti.

V tejto práci som sa pokúsila popísať podstatné znaky moslimskej komunity a ukázať, ako bola a je ovplyvnená miestnymi zvyklosťami. Spoločne s nimi a s dodržiavaním náboženských pravidiel, vyplývajúcich z doktríny islamu, si komunita vytvorila špecifické synkretické tradície a vlastné sociálne prostredie. Lokálne náboženské praktiky mali vplyv na islam, ako uvádzam v kapitole o islame v Indii, kde približujem jeho učenie, doktrínu a jeho pôsobenie v Indii prostredníctvom mystikov, ktorí zohrali dôležitú rolu pri zblížovaní islamu s hinduizmom. Miestne sociálne zvyky zasa ovplyvnili moslimskú spoločnosť. Treba si ale uvedomiť, že väčštinovú vrstvu moslimskej komunity tvoria konvertiti, pôvodne vyznávači miestnych hinduistických smerov. A v tomto prípade môžeme hovoriť, že moslimovia prijali novú vieru, ale zachovali si znaky svojej pôvodnej sociálnej skupiny. Zaujímavým javom, v ostatných moslimských krajinách cudzím, je existencia kastovného systému. Presnejšie by sa malo hovoriť o sociálnej stratifikácii, keďže moslimská kasta nenesie všetky znaky kasty hinduistickej. Kastovným systémom som sa zaoberala v kapitole o živote v komunite a ako prílohu uvádzam prehľad rozdelenia základných kastovných skupín. V časti práce o živote v komunite sa ďalej zaoberám moslimskou rodinou, vzťahmi v rodine a rodinnými zvykmi. Práve zo štúdia spôsobov a zvykov v rodine je zrejmé, ako veľa má táto komunita spoločné s komunitou hinduistickou. V tejto časti práce píšem aj o špecifickom postavení ženy v rámci moslimskej a indickej spoločnosti.

V poslednej časti tejto práce stručne popisujem súčasné modernizačné tendencie komunity, ale aj v súčasnosti celosvetovo diskutované pôsobenia niektorých fundamentálnych militantných skupín, ktoré vyvolávajú nenávisťné napätia medzi náboženskými skupinami, niekedy vedúce ku krviprelievaniu.

Keďže táto práca je len stručným pojednaním danej témy, každá z kapitol by mohla slúžiť ako úvod k ďalšiemu hĺbkovému štúdiu konkrétnej problematiky v rámci moslimskej spoločnosti v Indii.

Cieľom mojej práce nebolo posudzovať súčasné problémy komunity, ani podávať riešenie. Ale verím, že jednotlivé náboženské komunity si v dnešnej dobe, keď celosvetové globalizačné smerovanie naberá na obrátkach, časom uvedomia, že zomknutosť komunity a pocity nenávisti voči komunitám ostatným vedú k deštruktívnym javom vo vnútri ich vlastného spoločenstva. Bránenie pokroku a uzatváranie sa pred ostatným svetom nevesť svetlú budúcnosť a vedie aj k ekonomickej izolácii. Myslím si, že hlavnými faktormi, ktoré by mali viesť k náboženskej tolerancii je vzdelanie (pretože nenávisť vzniká z nepochopenia, ktoré je dôsledkom neznalosti), kultúra a vzájomná komunikácia.

7. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- Ahmad, I.(ed.). *Family, Kinship and Marriage among Muslims in India*. New Delhi : Manohar, 1976.
- Ahmad, I.(ed.). *Caste and Social Stratification among Muslims in India*. New Delhi : Manohar, 1978
- Ahmad, I.(ed.). *Ritual and Religion among Muslims in India*. New Delhi : Manohar, 1981.
- Ahmad, I.(ed.). *Modernization And Social Change Among Muslims In India*. New Delhi : Manohar, 1983.
- Ansari, G. *Muslim Caste in Uttar Pradesh : A Study of Culture Contact*. Lucknow : Ethnographic And Folk Culture Society, 1960.
- Armstrongová, K. *Islam*. Bratislava : Slovart, 2002.
- Deák, D. - Pirický, G. - Slobodník, M. *Súčasný podoby súfizmu od Balkánu po Čínu*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010.
- Engineer, A. A. *Indian Muslims : A Study of the Minority Problems in India*. New Delhi : Ajanta Publications, 1985.
- Hasan, Q. *Muslims in India : Attitudes, Adjustments and Reactions*. New Delhi : Northern Book Centre, 1987.
- Hasan, M. *Islam in the Subcontinent : Muslims in a Plural Society*. New Delhi : Manohar, 2002.
- Krása, M. *Indický subkontinent : Zeměpisné a historické panoráma*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
- Kropáček, L. - Gombár, E. - Marková, D. - Obuchová, E. *Variace na Korán. Islám v diaspoře*. Praha : OUA V ČR. 1999.
- Kropáček, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha : Vyšehrad, 2006.
- Mandelbaum, David. G. *Women's Seclusion and Men's Honor : Sex roles in North India, Bangladesh, and Pakistan*. Tucson : The University of Arizona Press, 1988.
- Marková, D. *Hrdinky Kámasútry : Historie indické ženy*. Praha : Dar Ibn Rushd, 2000.
- Marková D. *Náboženství v asijských společnostech : Tradice a současnost*. Praha : Orientální ústav AV ČR, 1996.
- McGregor, R.S. *The Oxford Hindi - English Dictionary*. New Delhi : Oxford University Press, 1993.

- Noorani, A.G. *The Muslims of India : A Documentary Record*. New Delhi: Oxford University Press, 2003.
- Strnad, J. - Filipský, J. - Holman, J. - Vavroušková, V. *Dějiny Indie*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2003.
- Vavroušková, S. (ed.). *Religion and Society in India and Burma*. Praha : OÚ ČSAV, 1991.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

GeoHive/Global statistics – current world population, dostupné : <http://www.xist.org/earth/population1.aspx>

Encyclopedia Britannica, dostupné:
<http://www.britannica.com>

Videa, reportáže pojednávajúce o aktuálnych otázkach moslimov v Indii:
http://wn.com/Muslims_in_India

Periodiká a internetové stránky zaoberajúce sa moslimami v Indii, dostupné na internete :

<http://www.muslimindia.net/>

<http://indianmuslims.in/>

<http://timesofindia.indiatimes.com/>

Internetové manželské inzertné agentúry pre Indov :

<http://www.matrimonialsindia.com/>

<http://muslim.matrimonialsindia.com/>

PRÍLOHY

Príloha č. 1 – Prehľad moslimských kást v Uttarpradéši⁹⁵

základná kasta podkasta niektoré priezviská používané
v rámci kasty (tvoria ďalšiu podkastu)

I. Ašráfovia : **Sajjid** (pred menom užívajú titul *Mír / Sajjid*) *Ábidí, Askarí, Bákari,*

*Hasaní, Husainí, Kázimí, Nakví,
Rizví, Takví, Zaidí, Abbási, Álví,
Hášimí, Džafari*

Šejch *Ansarí, Fárúkí, Churásaní, Milkí,
Kidváí, Kuraiší, Siddikí, Usmání*

Mughal (pred menom užívajú titul *Mirza*) *Čughtái, Kizilbachš,
Tádzik, Timúrí, Turkmán,
Uzbek / Uzbeg*

Pathán (za menom užívajú titul *Chán / Khan*) *Áfridí, Bangaš,
Báarakzái, Bárech, Dáudzái,
Durrání, Ghorguščí, Ghaurí,
Kakár, Chalíl, Lódhí, Róhila,
Mohmand, Mubammadzái,
Orakzái, Júsufzái*

Priezviská / kasty ako *Čiščí, Džalálí, a Kádírjáj* sú v príbuzenstve so školami súfizmu. Môžu patriť k Sajjidom, Šejchom alebo Pathánom.

II. **Moslimskí Rádžputi** Čisto moslimské skupiny:
Bhále Sultan, Chánzáda,

⁹⁵ Ghaus Ansari. *Muslim Caste in Uttar Pradesh : A Study of Culture Contact.* str.35, 71 - 73

Ranghár, Lalkhání

moslimské al. hinduistické skupiny:

Báis, Gautam, Bargúdžar, Bhattí,

Bisen, Čandel, Tomár, ...

III. „Čisté“ remeselnícke kasty (adžláfovia):

Čisto moslimské kasty: *Átišbáz* – pracuje s pyrotechnikou

Bávarčí – kuchár

Bhánd – komediant

Bhatiyára - krčmár

Fakír – žobrák

Gaddí – chovateľ dobytky, mliekár

Mirásí – hudobník

Džuláha / Mómindžuláha – tkáč

Nánbái – pekár

Kassáb – mäsiar

Darzí – krajčír

Kasty s rozsiahlou moslimskou sekciou:

Dhunija – česač vlny

Kabarija / Kundžra – zeleninár

Manibár –šperkár(výrobca náramkov)

Hindu. kasty s menšou moslimskou sekciou:

Téli – lisovač oleja

Dhóbí – práč

Nái / Hadždžám – holič

Kumbár – hrnčiar

Barhaí – tesár

Čikvá – mäsiar nezabíjajúci kravy

Halváí – cukrár

Lóhár - kováč

IV. „Nečistá“ kasta: **Bhangí** – zametač - má moslimské aj nemoslimské vetvy:

Šejk Mehtar (takmer úplne moslimská)

Lál Begí (obsahuje rozsiahlu moslim.

skupinu), *Bálmikí, Bánsphor, Dhanuk, Dhe, Gházipúri Ravat, Hánri / Hári, Hela, Prhharpur*

Príloha č. 2 – Príbuzenská terminológia v indickej moslimskej komunitě⁹⁶ (v Uttarpradéši) :

Blízky príbuzní:

otec – *báp, válid (abbá, abbú)*

matka – *mán, válida (ammán, ammi, ápa)*

brat – *bháí* (pre staršieho brata, mladší je volaný vlastným menom)

bratova manželka – *bhavadž (bhábhí - manželka staršieho brata, dulhan – žena mladšieho brata)*

bratov syn – *bhatídža* (bežne volaný svojím menom a pod.)

bratova dcéra – *bhatídží* (bežne volaná svojím menom a pod.)

sestra – *bahan (bádží, ápa, badžijá, apijá – pre staršiu sestru, mladšia je bežne volaná svojím menom)*

sestrin manžel – *bahnói (bhái sáheb, dúlha bhái, al. bhái – pre muža staršej sestry, mladšej sestry muž je volaný prvým menom)*

sestrin syn - *bhándža, bhanédža* (volaný svojím prvým menom a pod.)

sestrina dcéra – *bhándží, bhanedží* (volaná svojím prvým menom a pod)

syn – *bétá* (volaný svojím prvým menom a pod)

synova manželka – *bahú, dulhan*

synov syn - *pótá*

synova dcéra - *pótí*

dcéra – *betí, larkí* (volaná svojím prvým menom a pod)

dcérin manžel – *dámád* (volaný svojím prvým menom a pod)

⁹⁶ Ghaus Ansari. *Muslim Caste in Uttar Pradesh : A Study of Culture Contact.* str. 74 - 76

dcérin syn – *navásá* (volaný svojím prvým menom a pod)
dcérina dcéra – *navásí* (volaná svojím prvým menom a pod)

nevlastný syn – *sautéla bétá, sautéla larká*
nevlastná dcéra – *sautéli bétí, sautéli larkí*
nevlastný otec – *sautéla báp*
nevlastná matka – *sautéli mán*

Príbuzní z otcovej strany:

Otcov brat – *čáčá*
Žena otcovho brata – *čáčí*
Syn otcovho brata – *čáča zád bhái* (starší býva oslovaný *bháí*)
Dcéra otcovho brata – *čáčí zád bahan* (*bádží ápá* – pre staršiu sesternicu)

Otcova sestra – *phúpphí, húpphú (fúfí, fúfú)*
Muž otcovej sestry – *phúpphá (fúfá)*
Syn otcovej sestry – *phúpphízád bhái (bhái)*
Dcéra otcovej sestry – *phúpphízád bahen* (*bádží ápá*)

Otcov otec - *dádá*
Otcova matka - *dadí*
Otcov starý otec (Otec otcovho otca) – *pardádá*
Otcova stará mama (Matka otcovho otca)– *pardadí*

Príbuzní z matkinej strany :

Matkin brat - *mámún*
Žena matkinho brata - *múmání*
Syn matkinho brata – *mámúnzád bhái (bhái)*
Dcéra matkinho brata – *mámúnzád bahan* (*bádží ápá*)

Matkina sestra - *khálá*
Muž matkinej sestry - *khálú*

Syn matkinej sestry – *khálá zádbháí (bháí)*

Dcéra matkinej sestry – *khálá zádbahan (bádží ápá)*

Matkin otec - *náná*

Matkina matka - *nání*

Matkin starý otec (matkinho otca otec, al. matkinej matky otec) - *paráná*

Matkiny stará mama (Matkinej matky matka, al. matkinho otca matka) – *parání*

Nepokrvní příbuzní:

Manželka – *bíví, džóru*

Manželkin otec - *sasur*

Manželkina matka – *sás, chušdámán*

Manželkin brat - *sálá*

Manželkinho brata žena - *salhadž*

Manželkina sestra - *sáli*

Manželkinej sestry muž – *hamzulf, sárhú*

Manžel - *miján*

Manželov otec - *sasur*

Manželova matka - *sás, chušdámán*

Manželov starší brat - *džeth*

Manželovho staršieho brata žena - *džithání*

Manželov mladší brat - *dévar*

Manželovho mladšieho brata žena - *devrání*

Manželova sestra – *nand, nanad*

Manželovej sestry muž - *nandói*

Manželova a manželkina nevlastná matka – *sautéli sás*

Manželov a manželkin nevlastný otec – *sautéli sasur*

Obrazová příloha



Obrázok č.1 Mešita Džámá Masdžid v Dillí.



Obrázok č.2 Moslimský krajčír z kasty darzí.



Obr. č.3 Scéna z indickej moslimskej svadby.



Obr. č.4 Žena v burke žobre před mešitou.



Obr.č.5 Mladé moslimky z mesta na prechádzke



Obr. č.6 Matka zahalená do nikábu.